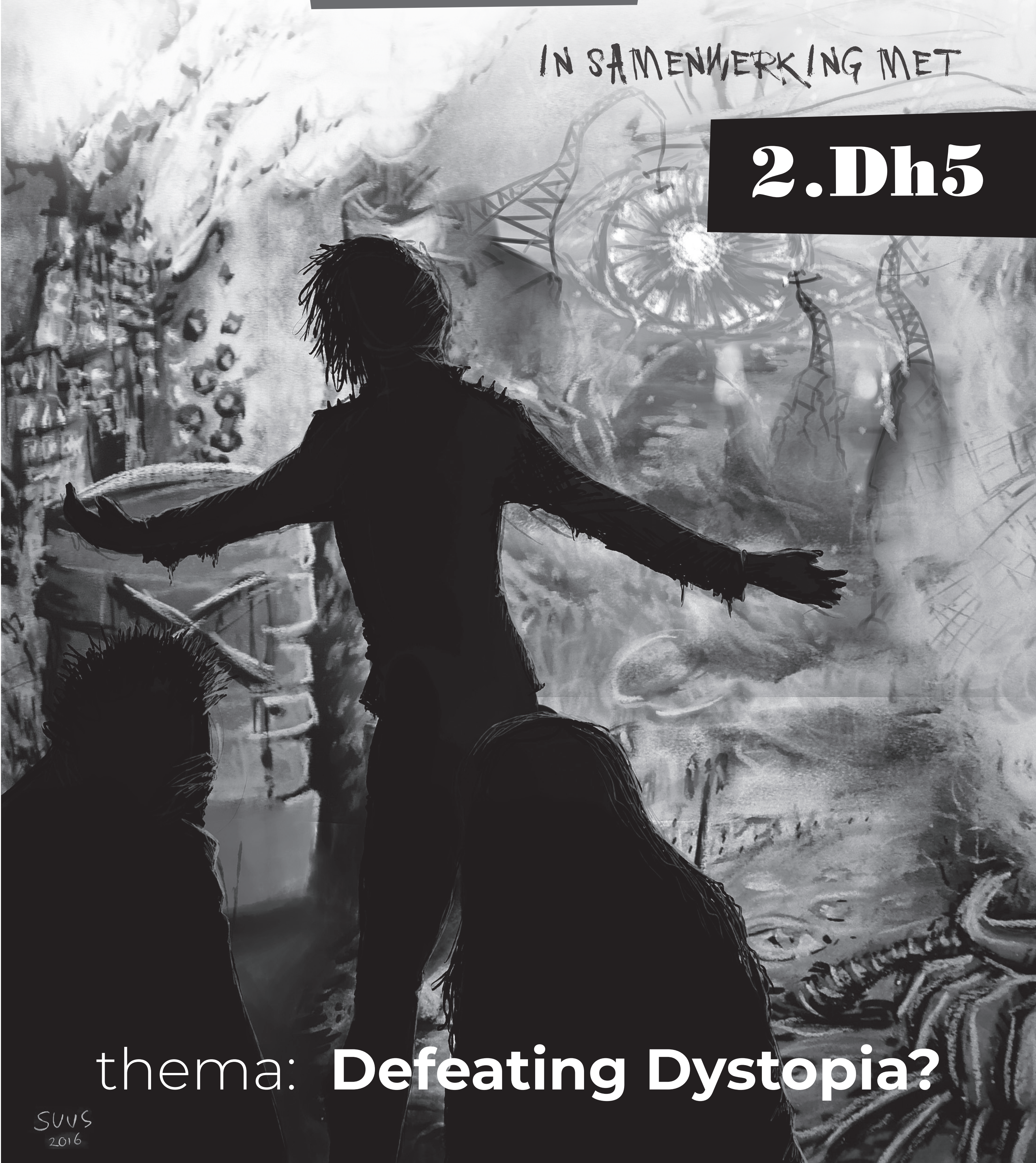
BUITEN de Orde

anarchistisch kwartaalblad

IN SAMENWERKING MET

2.Dh5

thema: **Defeating Dystopia?**

thema:
Defeating Dystopia?

Afbeelding door nayakosadashi

Dit thema-katern is het resultaat van een samenwerking tussen de redactie van Buiten de Orde en de groep die begin 2020 het 2.Dh5-festival organiseert. We hebben met dit initiatief dertien artikelen bijeengebracht die 'Defeating Dystopia?' als uitgangspunt hebben.

Ten eerste vind je een introductie tot het festival, op de achterkant staat de aankondiging voor het festival komende februari, waarin ook dieper wordt ingegaan op het hoe en waarom van dit thema.

Drie van de vaste rubrieken van Buiten de Orde, de 'Boekentips' van het Fort van Sjakoo, het 'Dialoogje' van Mirka en de economierubriek van Kees Stad, staan in het teken van het thema. Mark Akkerman geeft zijn visie op de vraag of je je actiemethoden en je boodschap zou moeten aanpassen aan een veranderende tijdsgeest. Skit waarschuwt de lezer niet te hopen op positieve ontwikkelingen wat betreft het klimaat op het moment dat rechts niet meer om dit vraagstuk heen kan, en Wendela de Vries belicht de rol die militairen zullen gaan spelen bij de komende klimaatverandering.

Jan Bervoets neemt een voorschot op zijn workshop tijdens 2.Dh5 over het boek *Anti-Dühring* van Engels, waarin zowaar de staat als dystopie wordt afgeschilderd. In tegenstelling tot de dystopische mindset die veel mensen zich eigen hebben gemaakt, ziet Peter Storm juist kansen voor het anarchisme in de dystopische realiteit van nu. Ook Catherine ziet ondanks de vaak uitzichtloze situaties waarin veel migranten zich bevinden reden tot hoop en mogelijkheden om te leren. Dhjana komt met een artikel over trauma en depressie bij activisten, over oorzaken, antwoorden en oplossingen.

Miek Wijnberg van Vrijbit benadrukt het belang van privacy-activisme om dystopia te bestrijden. Karlijn Roex ten slotte heeft een artikel geschreven over 'verwarde personen' en de politiek van normaliteit, dat tevens verwijst naar het thema van het volgende nummer van Buiten de Orde, anti-validisme.

Allemaal vraagstukken waarop wij, en ook jullie lezers, samen met de mensheid antwoord moeten geven, willen deze dystopieën geen werkelijkheid worden. Laten we hopen dat er op 2.Dh5 voorstellen komen waarmee we aan de bak kunnen.

Wat is 2.Dh5?

Schaakliefhebbers herkennen '2.Dh5' waarschijnlijk als een gewaagde, onverwachte tweede zet buiten de theorieboekjes, die heel soms tot een snelle overwinning maar meestal tot verlies leidt. 'Een even moedige als vaak fatale schaakzet', die ook als inspiratie diende voor de gelijknamige titel van een jaarlijks festival voor activisten.

Het 2.Dh5-festival is een plek om ideeën uit te wisselen over grassroots campagnes, tactieken en actiemethodes die onze idealen van een vrije en solidaire samenleving dichterbij brengen. Dit doen we met behulp van analyses van de huidige en historische context, door te kijken naar echte alternatieven, en door strategieën te (her) ontdekken.

Sinds de eerste editie in Utrecht in 2005 heeft 2.Dh5 inmiddels dertien keer plaatsgevonden, ook in Nijmegen, Den Bosch, Tilburg, Amsterdam, Den Haag en Maastricht. Het weekend is gevuld met workshops, debatten en presentaties over een breed scala aan onderwerpen, soms met een overkoepelend thema waar een deel bij aansluit. Daarnaast zijn er 'traditioneel' ook een quiz en een feest op de zaterdagavond. De organisatie regelt eten en slaapplekken voor mensen die daar behoefte aan hebben.

2.Dh5 is ontstaan vanuit een landelijk 'overleg van basisgroepen' dat zelf het loodje legde maar als finale nog bedacht een jaarlijkse gelegenheid te creëren om samen na te denken en te discussiëren over hoe je de wereld efficiënt ten goede zou kunnen veranderen. Een festival dat bijdraagt aan de opbouw van een brede linkse buitenparlementaire beweging, aan theoretische verdieping en aan het zoeken naar oplossingen. We willen niet stil blijven staan in het benoemen en analyseren van problemen, maar juist zoeken naar (nieuwe) wegen om vooruit te komen.

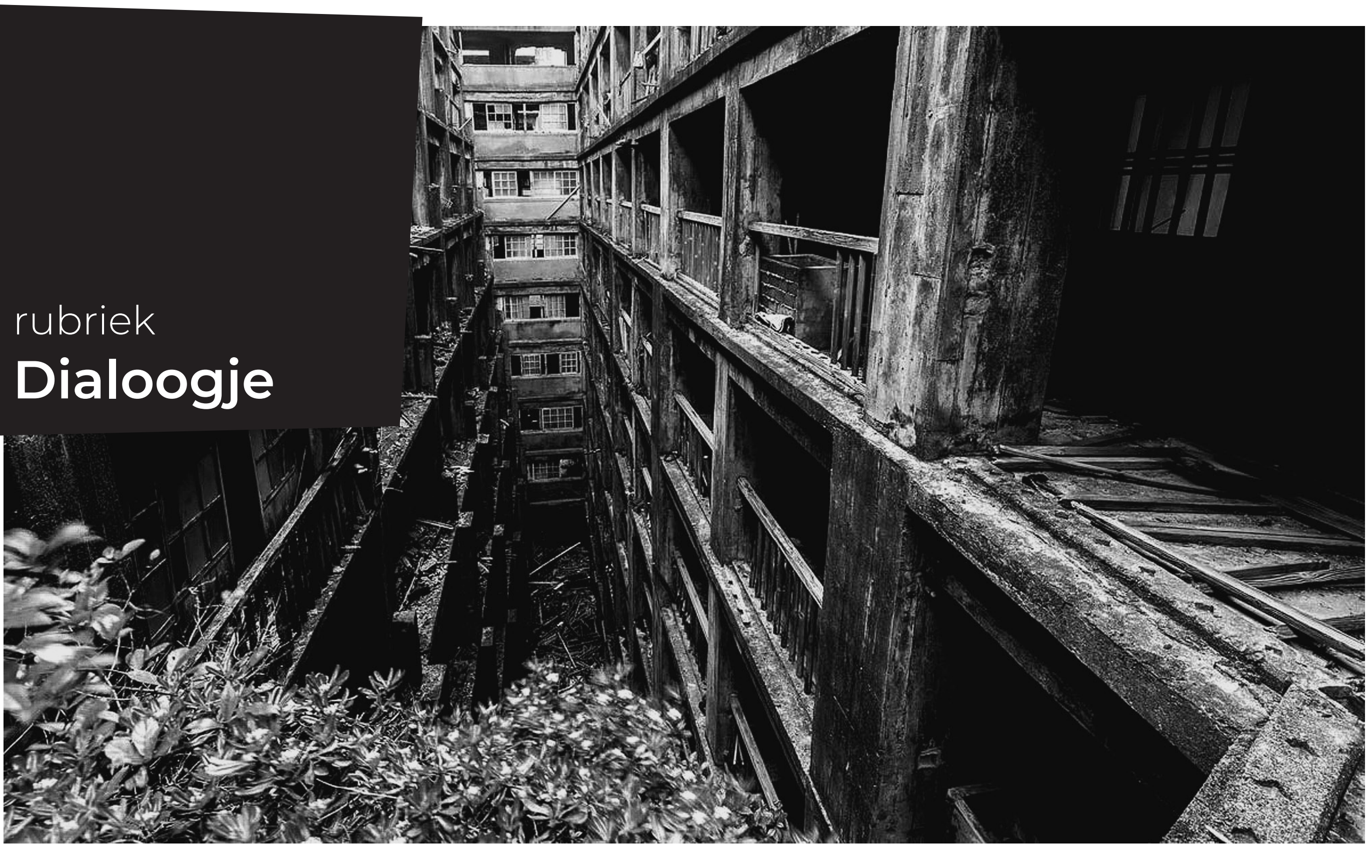
Hoewel de insteek van 2.Dh5 qua aan de orde zijnde onderwerpen altijd zo breed mogelijk is, ontdekte de voorbereidingsgroep enkele jaren geleden – voor een deel ook door daar ook nadrukkelijk op te zijn gewezen – dat een aantal belangrijke thema's, zoals antiracisme, dekolonisering, queerstrijd en feminisme, teveel aan de zijlijn stonden. Mede met behulp van een aparte conferentie met vaste bezoekers en mensen die zich nadrukkelijk met deze thema's bezig houden is vervolgens een traject ingezet om hier verandering in te brengen. Eerste stappen zijn gezet, onder meer in de programmering, maar dit traject is nog lang niet voltooid.

Heb je vragen, opmerkingen of suggesties of wil je op de een of andere manier meedoen met organiseren of helpen tijdens het weekend? Mail dan naar info@2dh5.nl. Voor meer informatie zie

In dit thema:

rubriek
Dialoogje

Welkom in Dystopia

Hé, word eens wakker!

Huh?

Tijd voor actie!

[Wrijft ogen uit.]

De aarde staat er slecht voor.

Hoezo slecht?

Als we nu niet keihard ingrijpen gaat de mensheid dit niet overleven.

[Kijkt om zich heen.] Dit?

Kapitalisme, klimaatrampen, kom op zeg!

Kapitaal, kroeg, kazerne, Domela zei het lang geleden al.

Hij had gelijk.

Kortom kerels!

Nou ja…

Maar wat kunnen we eraan doen?

Het is allemaal al zo vaak gezegd. Het is vijf voor twaalf.

Dat is het al eeuwen. [Gaapt.]

Als je nu eens eerder geluisterd had…

Het is inmiddels minstens vijf over twaalf, we leven al in Dystopia, en dat is niet mijn schuld.

O nee?

Nee. Sta ik aan het hoofd van een bedrijf? Zit ik in de regering? Ben ik de baas van wat dan ook?

Nee, maar je bent wel een meeloper.

Nou zeg, ik ben zowat overal tegen!

In woorden, ja, maar vergelijk het met een oorlog of een bezetting, ook dan zijn er mensen die tegen de aanvallers en overheersers zijn, maar er toch van profiteren. Bedroevend veel mensen.

Die vergelijking vind ik cru.

Dat is ie ook. Maar als niemand had meegewerkt aan wat jou en mij, mensen, dieren, planten kapot maakt, wat de aarde kapot maakt, als iedereen zo veel mogelijk bedrijven die hier of elders op de wereld schade aanrichten geboycot had…

Denk je echt dat dat geholpen zou hebben?

Nou en of! Stel je nu eens een wereld voor waarin iedereen, nou ja, te beginnen met alle linkse, vooruit, alle radicaal linkse mensen, vooruit alle anarchisten niet alleen Shell, maar alle benzine, kortom de auto hadden geboycot, waarin al die mensen biologisch zouden eten (uit eigen tuin kan ook), niet zouden vliegen, geen vlees en zuivel zouden eten en zo nog wat dingen, zou dat geen invloed hebben gehad?

Anarchisten, bestaan ze nog? Een piepklein groepje, dat tikt aan – niet dus.

Als zij in overeenstemming met hun idealen hadden geleefd, hadden ze op hun beurt invloed gehad op de mensen in hun omgeving, zeg maar op heel links, en zo verder.

Dat betwijfel ik. Aangezien jij mij nog niet eens zover gekregen hebt!

En hoe komt dat dan volgens jou? Niet omdat het allemaal wel meevalt toch. Lees de kranten en huiver, surf even rond op internet en huiver nog meer.

Nou, als het echt allemaal zo dringend is had je maar harder aan de bel moeten trekken, me harder door elkaar moeten schudden.

Lang geleden heb ik je gewaarschuwd, maar je wilde niet luisteren.

Je had duidelijker moeten zijn.

Toen ik het probeerde uit te leggen vond je dat ik je de les las, normerend was, zwaaide met mijn vingertje, geen humor had en nog wat van die dingen.

Daar had je je niks van aan moeten trekken.

Toen ik ging schreeuwen dacht je dat ik gek geworden was.

Vind je het gek? Je had het beter moeten uitleggen, rustig en goed onderbouwd met argumenten, met feitenmateriaal.

[Wanhopig.] Maar ik héb alles steeds opnieuw uitgelegd, gewezen op wetenschappelijke artikelen.

Oké, dan heb je het te voorzichtig gebracht, je had stelliger moeten zijn.

Toen ik stellig was viel iedereen over me heen. Daarna wilde niemand meer naar me luisteren.

Wat een zelfmedelijden, terwijl het gaat om een veel groter belang dan dat van jou alleen!

Dat is precies wat ik zei tegen al die mensen die het zo druk hadden met consumeren.

Ik denk toch dat je het vriendelijker had moeten zeggen.

Toen ik het vriendelijk zei luisterden ze niet. Toen ik het rustig bleef uitleggen noemden ze me een drammer. Toen ik harder ging praten haalden ze hun schouders op. Toen ik ging schreeuwen schreeuwden ze zelf nog harder, roepend: waar haal je het recht vandaan om ons de les te lezen?

Je had moeten zeggen: dat recht haal ik uit de toekomst, de toekomst van ons allemaal, van onze kinderen. De toekomst. Het uitsterven of niet van de mensheid, van misschien bijna alle leven op aarde. Let wel: dit gaat over leven of dood. Zolang anderen je de mond niet snoeren moet je hem open doen!

Goed gezegd!

Simpel toch?

Maar nu kun je er niet omheen. Wat ga je doen nu je weet waaraan de aarde kapot gaat?

Jij vindt dat ik me schuldig moet voelen.

Welnee, aan schuldgevoel hebben we niks.

Dus?

Mensen zijn niet alleen slachtoffer van het systeem. Er is altijd min of meer een combinatie van dader en slachtoffer. Combinaties van benadeelde posities én privileges. Van mogelijkheden én klem zitten. Vanuit je mogelijkheden kun je iets doen. Als slachtoffer kun je protesteren, als dader kun je je gedrag veranderen, beide zijn belangrijk.

Maar is het niet naïef te denken dat we de wereld nog kunnen redden?

Misschien. Maar soms is het goed om naïef te zijn.

De kans is groot dat je teleurgesteld raakt.

Zei je niet dat we al in een dystopie leven?

Erg vrolijk word je niet als je in deze wereld om je heen kijkt en ziet wat er gaande is.

Misschien word je vrolijker of energieker als je minder meedoet met het systeem.

[Rekt zich uit.] Zou je denken?

Vergelijk het met strijd tegen alle vormen van onderdrukking. Als niemand iets doet gaat de onderdrukking door. Hoe meer macht iemand of een groep of een bedrijf heeft over anderen, hoe groter de verantwoordelijkheid.

Demonstreren dus, actievoeren, bedrijven bezetten!

Ja, maar dat is niet genoeg. Als iedereen blijft vleeseten, vliegen en al die andere dingen, gaan die bedrijven gewoon door en zegt de overheid: er is vraag naar. De macht van die bedrijven staat niet op zichzelf, die wordt gegeven, in dit geval door de consumenten. In de klimaatcrisis zijn consumenten medeplichtig aan de ellende die (nu nog) vooral andere mensen en andere dieren overkomt.

Je hebt wel gelijk maar de meeste mensen zullen dat niet inzien. Alles gaat maar door en door. Hoeveel oerwoud werd er gekapt, hoeveel vliegtuigen stegen op tijdens ons gesprek, hoeveel dieren werden geslacht, hoeveel plastic stroomde van rivieren in de zee, hoeveel water smolt er in Groenland? Intussen is het tien over twaalf, een ontsnapping uit de dystopie is wel mogelijk in theorie, in de praktijk helaas niet haalbaar.

Een laatste argument. Volgens mij word je van pessimisme niet vrolijk. De dystopie is om ons heen, maar niet overal, en zorg in elk geval dat die niet in je eigen hoofd zit. Vergelijk het met anarchisme. Ook over anarchisme zeggen de meeste mensen dat het niet haalbaar is, en daardoor voelen ze geen verantwoordelijkheid zich volgens anarchistische waarden te gedragen, protesteren ze niet, veranderen ze hun gedrag niet, en zo blijven ze deel uitmaken van het probleem in plaats van dat ze helpen de oplossing dichterbij te brengen.

door Mirka

De staat als dystopische illusie

Een speculatie over de ideologisering van het historisch materialisme

Onlangs kreeg ik via de weggeefboekerij van het Anarchistisch Archief in Appelscha het boek *Anti-Dühring* van Engels in handen. Het is goed dit boek te lezen, omdat het een korte en vaak vermakelijke uiteenzetting is van hoe historisch materialisme werkt. Het is vooral belangrijk, omdat het de principes uiteenzet waarmee Engels zijn conclusies heeft getrokken. Intussen merkt de lezer al gauw dat er met Engels' redenering ook andere conclusies mogelijk zijn, omdat de geschiedenis waarop Engels zich beroept bepaald anders is gelopen.

Voor Engels was het hele staatssysteem als zodanig een dystopie

Wij kennen het werk vooral als een polemiek met de rechtsfilosoof Eugen Karl Dühring (1833-1921), ontwerper van een *Cursus der National- und Sozialökonomie* (1873). Dat is een veel verspreid en wellicht herdrukt universitair leerboek, dat een verzoening tussen kapitalisten en arbeiders voorstaat met als gevolg een communistische maatschappij op basis van rechtsbeginselen. Dühring gaat er dus van uit dat de maatschappij op deze manier vanuit de rechtsstaat kan worden beredeneerd en maakbaar is. Hij stelt zich vooral polemisch op tegen de hegeliaanse dialectiek, die hij als wartaal en principieel onzinnig beschouwt. In het vijf jaar later verschenen werk *Anti-Dühring* wijst Engels Dührings 'kritische' benadering fundamenteel af. Dat doet hij met een aanstekelijk sarcasme dat het boek op de meeste plaatsen goed leesbaar maakt. Daarnaast vindt men er fascinerende toekomstvisies, die ik op 2.Dh5 aan de orde zal stellen.

Uitgangspunt is het volgende: de maatschappij kent geen oorspronkelijk bedachte (axiomatische) organisatiebeginselen zoals er bijvoorbeeld axiomatische afspraken in de rekenkunde of meetkunde bestaan. Maatschappijen worden altijd gevormd door een werkelijkheid van historisch ontstane situaties, en sociale beginselen zijn altijd daarvan afgeleid. Een staatsregering kan dus wel beginselen propageren, maar is in zijn functioneren altijd afhankelijk van maatschappelijke en economische verhoudingen. En als deze maatschappijverhoudingen zodanig zijn dat zij in strijd zijn met de belangen van de meerderheid, is het aan deze meerderheid om deze verhoudingen te veranderen door revolutie. Tegenover de abstracte principes van orde en recht, die volgens Dühring

in de menselijke schepping zijn aangeboren, stelt Engels concrete ontwikkelingsbewegingen. Die bewegingen staan dialectisch tegenover elkaar – zeker zolang een maatschappij hiërarchisch is georganiseerd en er dus onderdrukking en uitbuiting bestaat.

Het boek is dus in eerste instantie een kritiek op a priori altijd geldige economische opvattingen waarin de verhoudingen tussen kapitaal en arbeid een zaak van regelgeving zijn en niet van machtsverhoudingen. De staat heeft geen macht om iets voor te schrijven tenzij hij zich opwerpt als een politiek orgaan met een functie binnen het kapitalistische systeem. Uiteindelijk kan de staat het systeem overnemen, maar dat maakt de zaak alleen maar erger omdat dan alle burgers proletariërs worden.

Een dergelijke benadering geeft aanleiding tot beredeneerde toekomstbeelden, dus ook van situatiebeschrijvingen die aangeven dat als de boel zo blijft voortbestaan de maatschappij naar de verdommenis gaat. Zo'n scenario komt ook in *Anti-Dühring* voor, waarin Engels voorspelt hoe met de verovering van de politieke macht door het proletariaat ook aan de staat een einde zal moeten komen. Eigenlijk kun je na lezing van Engels' boek komen tot de volgende stelling: Marx en Engels hebben de socialistische staten, zoals die vanaf 1917 naar voorbeeld van de Russische Unie van Sovjetrepublieken zijn gevormd, niet gewild. Met name voor Engels was niet alleen de rechtsstaat zoals Dühring die voorstond, maar ook het hele staatssysteem als zodanig een dystopie. Ook het denkbeeld van een afzonderlijke arbeidersklasse als voorhoede van de maatschappij tegen andere vast omschreven opstandige krachten is niet in overeenstemming met de revolutionaire beweging die Marx en Engels voor ogen stond.

In het *Communistisch Manifest* van Marx staat namelijk dat naarmate het kapitalisme meer greep op de samenleving krijgt, niet alleen de door hem aangespoorde arbeiders zullen proletariseren, maar geleidelijk aan ook andere maatschappijgroepen. Hij voorspelt dat 'middenklassen' revolutionair worden 'voor zover hun de overgang naar de gelederen van het proletariaat wacht.' Er ontstaat dus één groot, solidair proletariaat met mensen die gezamenlijk de strijd tegen het kapitaal aangaan. Marx wees de vorming van een politieke staatspartij af. Toen Ferdinand Lasalle in 1863 een politieke partij oprichtte, sloten marxisten zich daarbij niet aan en bekritiseerde Marx hem, omdat hij voorrang gaf aan een verzorgingsstaat, die de lage lonen van de kapitalisten zou moeten compenseren, boven de organisatie van de arbeiders zelf. In 1884 publiceerde de Duitse socialistische partij het zogenaamde *Program van Gotha*. Dat kwam op voor een staatspolitiek die vrede, vrijheid en gerechtigheid zou realiseren. Marx bekritiseerde zowel de staatsopvattingen als de leuzen, die volgens hem gelijk waren aan die van bourgeois-liberalen. Hij voorspelde het afsterven van de staat: na de verovering van de politieke macht kwam er slechts een 'overgangsfase'. In *Anti-Dühring* komt zelfs deze overgangsfase niet voor. Volgen we Engels, dan zou men kunnen stellen dat de radensocialisten van de Duitse revolutie van 1918 en hun volgelingen de enige consequente marxisten zijn.

Zijn Marx en Engels dus als anarchisten gestorven? Daarvoor bestond te weinig vertrouwen, met name door de wijze waarop zij in 1872 de anarchisten uit de Internationale wisten te manipuleren. Marx en Engels hadden hun historische visie beredeneerd vanuit een vooruitgangsvisie, waarin de hegemonie van een bepaalde klasse prioriteit had. Na de agrarische maatschappij met een feodale ideologie volgde een burgerlijke ideologie die samenviel met industrialisatie en industrieproletariaat. Juist die klasse zou als representatie van een maatschappelijke vooruitgang bij een sociale revolutie de hoofdrol spelen. Daarmee ontwierpen zij een schema waarbij zij het in Rusland en elders ter wereld bestaande agrarische proletariaat buitensloten. Boerengemeenschappen waren achterlijk, want gekenmerkt door hun kerkelijke ideologie, en konden dus geen proletarische massabeweging vormen.

Deze opvatting is bestreden door Bakoenin, Kropotkin en andere anarchisten. Opstandige boeren in de Vendée in 1793 en de Boerenkrijg in Vlaanderen en Luxemburg enkele jaren daarna hadden volgens Bakoenin wel degelijk revolutionair potentieel gehad; zij waren alleen maar door de godsdienst misleid; bewustwording via propaganda en studie moest wel degelijk mogelijk zijn. De federalistische maatschappijvisie van Proudhon is gebaseerd op Franse pachtsituaties, die door Engels, die van de Britse regelgeving uitging, niet werden onderkend. Bakoenin en Kropotkin voorzagen dus ook daar gemeenschappen die zich rechtstreeks tegen de staat konden keren en een basis konden vormen voor een nieuwe socialistische maatschappij. De anarchistische revolutie van de Oekraïne anno 1921 op instigatie van Nestor Machno is dus wel degelijk een historisch-materialistisch verklaarbare beweging geweest. Zij had in dat jaar als evenknie van de Russische revolutie van 1917 kunnen gelden als haar delegatie niet door Lenin was geliquideerd toen die een verbintenis tussen het bevrijde anarchistische gebied en de Sovjet-Unie aanbood.

Bakoenins kritiek op Marx is gebaseerd op de abstracties die hij in het marxistische schema zag, waardoor concreet revolutionair potentieel werd genegeerd. De socialistische beweging is immers een internationale beweging van landen en streken waar naast industrieproletariaat ook landbouwproletariaat bestaat. En als het industrieproletariaat revolutionair bewustzijn had, waarom kon dat niet in toen al bekende streken van agrarische uitbuiting, zoals in Rusland of – zoals men al kon weten – koloniale landen? Marx deed een beroep op de wetenschap. Maar zijn schema van historische volgordes gedoogde niet de tegenspraak die Bakoenin daartegenover stelde, omdat eenmaal bewust geworden klassen solidariteit en geen respect voor abstracte schema's vereisten. Deze schema's zouden volgens hem onvermijdelijk tot dogmatische dictaten leiden die even verwerpelijk waren als de door God opgelegde wetten.

Tijdens de bijeenkomst van de Internationale van Den Haag in 1871 werden de ideeën van Bakoenin verworpen, niet op grond van de inhoud, maar op grond van een persoonlijke integriteitskwestie die door een Russische, feitelijk tsaristische, agent in de vergadering werd aangedragen. Bakoenin zelf was afwezig, want zou worden opgepakt als hij zich vanuit Zwitserland naar Nederland zou begeven. Zijn medestanders verlieten de Internationale en vormden in Saint-Imier een tegen-Internationale. Het gevolg daarvan was dat de meerderheid van de socialisten aanhangers waren van een socialistische staat, en dat is zo gebleven toen in 1891 een nieuwe internationale werd gevormd, die definitief het parlementaire stelsel en de socialistische staatspartij aanvaardde. Toen de Duitse afdeling in 1918 onder Ebert aan de macht kwam, verwierp zij de revolutie van de arbeidersklasse en sloot zij zich aan bij het uiteindelijk contrarevolutionaire militaire gezag. Daardoor eindigde toen ook voor de parlementaire sociaaldemocratie de staat in een dystopie.

door Jan Bervoets

In de dystopie: **de anarchie!**

We leven in de schaduw van de dubbele dystopie. Het leven op onze planeet gaat in hoog tempo kapot. Er is reden voor dystopische somberheid. Dat is één. Te vaak maakt onze dystopisch-sombere houding daartegenover de ramp eerder erger dan beter. Dat is twee.

Geen macht ter wereld is in staat de aanzwellende catastrofes nog langer te voorkomen. Die catastrofes zijn allang niet alleen toekomstdreiging, maar een steeds indringender hedendaagse realiteit. Het idee dat we grootschalige milieurampen, met als gevolg de snelle dood van honderden miljoenen mensen minimaal, als slechts één van de gevolgen, nog kunnen tegenhouden 'als we nu maar snel het kapitalisme omverwerpen', kan bij het oud vuil. *That ship has sailed*, die kans is verkeken, het is te laat. Niet omdat die revolutie onmogelijk of zinloos is: revolutie is aan de orde van de dag. Recent nieuws uit Irak, Chili, Libanon, Ecuador, Haïti, en eerder uit Algerije, Puerto Rico en Soedan, duidt daar op. Wel omdat de ramp al te ver is voortgeschreden: de gevolgen van eeuwen van kapitalistische destructie zullen ook in een van het kapitalisme bevrijde wereld nog lang en rampzalig blijven doorwerken. Erg nabij ziet de algehele antikapitalistische omwenteling er trouwens niet uit, al kunnen opstanden in zojuist genoemde landen wel aanzetten in die richting zijn. Rampen zijn er al, en ze zullen dramatisch erger worden, hoe dan ook. Dat is de eerste dystopie. Er zit niets anders op dan dit macabere inzicht en vooruitzicht goed tot ons door te laten dringen, en er een aantal belangrijke praktische gevolgtrekkingen uit af te leiden.

> Hier vindt niet alleen een ramp plaats, maar een misdaad

Maar er is een tweede dystopie. Die zit in onze radicale hoofden zelf, en maakt de catastrofale vooruitzichten nodeloos erger. Die tweede dystopie is onze radicale *mindset*: te vaak eentje van het diepste cynisme, nihilisme, pessimisme, hoe je het ook wilt noemen. Dat die *mindset* vaak wordt gecamoufleerd – ook naar onszelf – met oppervlakkig optimisme, maakt de zaak niet makkelijker. Ik heb daar zelf soms een handje van.

Die dystopische mentaliteit betekent dat we de mogelijkheden om terug te vechten, catastrofes binnen de perken te houden, gevolgen ervan te verzachten, vaak helemaal niet adequaat benutten. Zo worden de rampen die ons teisteren nodeloos erger, zo worden catastrofes die ons wachten niet alleen volop voorspeld, maar ook nog een *self fulfilling prophecy*.

Dystopie als realiteit

De eerste dystopie is snel toegelicht. Klimaatramp, wereldwijde vergiftiging, sociale desintegratie, zegevierend fascisme en autoritarisme. Ziedaar de vier ruiters van de moderne apocalyps. Met op de achtergrond de vijfde: allesvernietigende oorlogen.

Het door menselijk – speciesistisch, koloniaal, patriarchaal en wit-suprematistisch, industrieel, agrarisch, technocratisch, militaristisch, winstgericht kapitalistisch – toedoen op hol geslagen klimaat, met nu al de zekerheid dat de temperatuurstijging eerder drie of vier dan de officieel beoogde anderhalf tot twee graden zal bedragen. Het kunnen er zonder al te veel extra moeite trouwens ook vijf of zes worden.

Ik hoef de gevolgen niet gedetailleerd uiteen te zetten. Grote steden die in zee verdwijnen; landbouwproductie die instort doordat iedere regelmaat in weersomstandigheden zoek raakt; verdwijnende gletsjers en poolkappen waardoor licht niet meer door witheid wordt weerkaatst maar door donkere wateroppervlakken wordt geabsorbeerd waardoor de broeikas nog wat sterker wordt en gletsjers en ijskappen nog wat sneller kunnen smelten; verdwijnende permafrost waardoor het broeikasgas methaan vrijkomt waardoor het broeikaseffect escaleert en de permafrost nog wat sneller kan verdwijnen. Het menselijk leed dat nu al het gevolg is van de klimaatramp, is al immens. Wat er nog aan komt op dat gebied, is niet te overzien. En dat is nog alleen maar het menselijk leed. Diersoorten verdwijnen in hoog tempo – hetgeen niet alleen een ecologische ramp is die op mensen terug slaat, maar ook een morele ramp. Ook niet-menselijke dieren lijden, en uitsterven houdt ook daadwerkelijk sterven in.

En dat is dan enkel nog het klimaat. Daar kunnen we allerlei vormen van vervuiling en vergif aan toevoegen, van het alomtegenwoordige plastic via overvloedige stikstof en fosfaat, tot en met allerhande bestrijdingsmiddelen. Die dragen bij tot het hierboven al aangestipte uitsterven van soorten. Het is een uitsterven door, wederom, menselijk toedoen, vanuit datzelfde systeem waarvan ik de diverse brute dimensies hierboven al aanduidde. Er is wel gezegd dat 'extinction', uitsterven, niet de goede term is: we kunnen beter van 'extermination', uitroeiing, spreken. Dat klopt. Het 'gebeurt' niet zomaar, het wordt 'gedaan', en er zijn niet alleen slachtoffers, maar ook daders en medeplichtigen. Hier vindt niet alleen een ramp plaats, maar een misdaad.

Wie denkt dat de menselijke 'beschaving' ongestraft driekwart van de planten- en diersoorten uit kan roeien, wie denkt dat dit mogelijk is zonder dat mensen daar rampzalige gevolgen van ondervinden… die leeft in illusies. De immoraliteit van het grote uitroeien gaat samen met een onontkoombare logica: de menselijke soort zal de dans niet zomaar ontspringen. Of de menselijke soort ook tot de uitstervende diersoorten zal gaan behoren, staat nog niet vast, al worden de vooruitzichten met het jaar ongunstiger. Dat zeer veel exemplaren van die menselijke soort aan de ramp-annex-misdaad gaan bezwijken, staat vast. Dat proces is al lang gaande.

Sociale desintegratie, moet ik dat toelichten? Ik doel hier op de gevolgen van decennia lang voortwoekerend neoliberalisme, waarin alles en iedereen ten behoeve van de winst tot handelswaar is gemaakt, tenzij het de status van afval heeft gekregen. Handelswaar: dat zijn niet alleen de spullen in de supermarkten, maar ook de diensten in de maatschappij: zorg, onderwijs, openbaar vervoer. Handelswaar: dat zijn al die personeelsleden van de kapitalistische economie die we vroeger het vertrouwde etiket 'de arbeidersklasse' opplakten. Afval: dat is niet alleen het eten dat we weggooien. Dat zijn ook wijzelf, bezien vanuit 'de economie', zodra we niet productief genoeg zijn om winstgevend te worden benut door bedrijven en ondernemers en autoriteiten. Dat overbodige menselijke afval kan worden doorgedraaid in de vleesmachines die we 'oorlog' noemen. Het menselijk afval kan wegrotten in de macabere wildernissen die we 'steden' noemen. Voor wie de status van afval of handelswaar afwijst en rebelleert, of zelfs maar aan de voorwaarden – lonen, prijzen, huren – tornt waaronder mensen hun status van afval of handelswaar kunnen 'genieten', geldt: weet wat je te wachten staat! Politiestaten, al dan niet in democratische pretverpakking, zorgen ervoor dat de angst er goed in gehouden wordt.

Dat brengt ons bij de vierde dimensie van de reëel bestaande dystopie: de opkomst van radicaal rechtse, fascistische of van fascisme doortrokken regimes. Om de winstgevende milieudestructie door te zetten en sociale desintegratie te bedwingen grijpen regeerders naar autoritaire beheersing. Om de revolte die in de woede wortelt van mensen, hetzij als afval hetzij als handelswaar behandeld, te bedwingen of zelfs preventief te smoren, komen regeringsvormen op waarin sterke mannen domineren, politieapparaten vrijwel kunnen doen wat ze willen, formeel beleden mensenrechten steeds openlijker aan militaire en politionele laarzen worden gelapt. De VS stopt migrantenkinderen in kooien. De EU laat migrantenfamilies verzuipen. China past gelijkschakeling toe op Oeigoeren door ze in heropvoedingskampen te gooien. Chili is het folteren van demonstranten in ere aan het herstellen.

Niemand kijkt er nog van op dat demonstraties uit elkaar worden gedreven met traangas en rubber kogels. Niemand kijkt er van op als daarbij doden vallen. Niemand staat er bij stil dat dit net zo goed gebeurt in staten met een democratisch gekozen parlement en een meerpartijenstelsel als in openlijke dictaturen. Frankrijk treedt niet opvallend minder hardhandig op tegen haar Gele Hesjes dan Chili tegen haar jeugdige demonstranten, en beide staten gaan door voor democratisch. Trump is niet hetzelfde als Kim. Nog niet. De verschillen worden echter kleiner, niet groter. Democratie als regeringsvorm – toch al nooit een bevredigend ideaal – stelt steeds minder voor. Democratie als façade is wat resteert, in een wereld bestuurd door al dan niet gekozen autocraten.

Fascisme in de klassieke vorm van een nationalistisch en racistisch terreurbewind onder een verheerlijkte potentaat, gebouwd op paramilitaire massabewegingen die elk vertoon van onafhankelijke activiteit van onderop verpletteren en iedereen die niet bij 'Het Volk' hoort, gewelddadig uitsluiten of erger… dat zien we vooralsnog niet veel. Maar elementen ervan manifesteren zich steeds meer. De VS is geen klassieke fascistische staat. Maar de VS wordt wel bestuurd door iemand met klassieke fascistische leiderstrekjes en met machtsmiddelen en demagogie die nauw aan dat klassieke fascisme verwant zijn. Trump is exemplarisch voor een wereldwijde trend.

Klimaat- en milieurampen, sociale desintegratie en autoritaire regimes: dat zijn vier ingrediënten van een dystopische toekomst die lang niet enkel toekomst is. Rond dit alles woedt de kapitalistische concurrentie: wie rooft welk deel van de planeet leeg, welke heersers mogen welk deel van de mensheid tot handelswaar en afval degraderen, klimaat en milieu verwoesten voor maximale winst? Dit soort conflicten kunnen worden ingekleed als godsdienstoor-

log, als nationale strijd, als oorlog tegen terrorisme. Maar kern is de kapitalistische rivaliteit, en de gevolgen zijn bloedig. Tot nu toe zijn regeringen en hun militaire apparaten niet overgegaan tot het gooien met kernwapens. Tot nu toe. Intussen beschikken ze over ruimschoots voldoende wapentuig om te gebruiken – en dat gebruiken ze dan ook. Oorlog en oorlogsdreiging komen nog eens bovenop de vier andere rampen – klimaat, vergif, desintegratie en onderdrukking. Vijf ruiters van de apocalyps dus, geen vier.

Dystopie als mentaliteit

Tot zover de eerste dystopie: de beklemmende realiteit. De tweede dystopie dragen we in onze hoofden en harten mee, in de vorm van demoralisatie en depressie, cynisme, nihilisme, algeheel pessimisme. Die houding – laat ik hem de dystopische mentaliteit noemen – is logisch, tot op zekere hoogte. Maar deze houding verergert tegelijk de realiteit en belemmert onze inzet. Het is alsof we, uit ongeloof de grote rampen nog te kunnen keren, ook niet meer geloven in onze capaciteiten om die dingen te doen die nog wel tot onze mogelijkheden behoren: schadebeperking, en het scheppen van voorwaarden om de onvermijdelijke catastrofes ten minste zo goed mogelijk te doorstaan.

De dystopie krijgt hier bijna het karakter van een troostrijke zekerheid

De dystopische mentaliteit is voor een deel een product van de dystopische realiteit: dystopie twee wortelt in dystopie één. Wie de hierboven geschetste rampzaligheden tot zich door laat dringen, wie tegelijk ziet hoe weinig blijvend resultaat strijd van onderop, anarchistisch, autonoom en aanverwant verzet, daartegen heeft uitgericht… die wordt onvermijdelijk minder optimistisch. Ieder geloof in een 'goede afloop' legt het af tegen de vijf aangalopperende en door niemand effectief bestreden apocalyptische ruiters. Word maar eens niet pessimistisch als je het nieuws rond klimaat en milieu volgt! Word maar eens niet cynisch als je ziet hoe overal de grootste gewelddadige schreeuwers de regeringsgebouwen binnen treden, beginnen te twitteren en erger! Sterker nog: je mag je afvragen of je een gegronde scepsis dat dit allemaal nog een beetje goed af gaat lopen, wel 'pessimisme' moet noemen. Zulke scepsis getuigt eerder van verstandige realiteitszin.

En alle protestgolven van de laatste tientallen jaren hebben noch het neoliberalisme weten te breken, noch de milieuverwoesting een halt weten toe te roepen, noch de klimaatramp wezenlijk weten af te remmen, noch de opmars van rechtse regimes de weg weten te versperren. Tegen openlijke nazi's weten antifascisten soms nog wel een redelijk effectieve vuist te maken. Maar tegenover Wilders en Baudet, hun internationale voorbeelden en geestverwanten is een andere aanpak nodig. Hun opmars gaat vrijwel onbelemmerd verder. Heeft iemand enig idee? Ook oorlogen blijven effectief onweersproken. Waar waren en zijn de grootschalige en effectieve protesten tegen de oorlog in Jemen? Er zijn slechtere redenen denkbaar om, heel realistisch, buitengewoon somber te worden.

Maar die realiteitszin vertaalt zich nogal eens in een 'waar is het allemaal goed voor?'-houding. Die maakt de zaken erger, niet beter. We demonstreren intussen wel, we voeren actie. Maar het is alsof we dat doen omdat het nu eenmaal is wat we doen, omdat het zo hoort… en niet omdat we denken dat het iets uithaalt. Het nare is, dat het vaak inderdaad niets uithaalt. Het nare is echter ook dat, als we dat besef verinnerlijken, als we er al van uitgaan dat wat we doen amper resultaat zal hebben, we onze scherpte dreigen te verliezen. We laten dan immers een criterium los dat we, juist nu, zo hard nodig hebben: wat is effectief? Wat werkt? Wat heeft nut? Als alles al verloren is, zijn die vragen zinledig. Maar waarom voeren we dan nog strijd? Voor ons plezier? Ik ben er niet op tegen, maar ik zie al te vaak dat in de plichtmatigheid van ons verzet het plezier nogal eens ontbreekt. Voeren we actie als bevestiging van onze overtuiging? Hebben we iets te bewijzen dan? Naar wie?

De dystopische mindset heeft een hiermee verbonden gevolg. Als er ergens eens wel successen worden behaald, miskennen we dat nogal eens. Alsof het niet waar is, alsof het er niet toe doet, want we hebben nu eenmaal onszelf ingesteld op nederlaag en catastrofe, en daar passen succesverhalen niet in. De dystopie krijgt hier bijna het karakter van een troostrijke zekerheid: alles gaat mis, maak je maar niet druk. Een succesvolle opstand – hoe gedeeltelijk het succes ook is – staat haaks op deze zekerheid, en prikkelt tot de gedachte: kan er dan toch nog iets? Als het antwoord op die vraag 'ja' is, dan noodt dat tot activiteit en creativiteit. Dan dienen we onze passiviteit af te schudden – en daarmee de gegroeide vastgeroeste zekerheden van onze dystopische visioenen. Dat doen we niet altijd graag. Dus vinden we wel een reden om een succes geen succes te noemen en een overwinning tot schijnoverwinning uit te roepen en onze mentale opiumschuiverij voort te zetten in de duisternis van onze dystopische kelders.

Dat mag van mij anders. In deze dystopische wereld wordt nog steeds – de laatste maanden in toenemende mate – gerebelleerd. Een opstand tegen IMF-beleid in Ecuador. Een revolte getriggerd door hogere OV-prijzen in Chili. Enorme demonstraties en blokkades door enorme menigten in Libanon, als antwoord op een belasting op WhatsApp-gebruik. Dit alles in de maand oktober van 2019.

Deze opstanden brachten tot nu toe – op het moment dat ik dit schrijf – nog geen regeringen ten val. Ze wierpen nog geen staat omver. Tot zover het dystopische gelijk. Maar alle drie de opstanden leidden vrijwel ogenblikkelijk tot toegevingen van de macht-

hebbers. Het bezuinigingspakket in Ecuador ging onder druk van de protesten van tafel. De Chileense regering trok de OV-prijsstijging vrijwel meteen in. Die WhatsApp-belasting werd geschrapt op dezelfde dag dat ze werd ingevoerd, zo geschrokken was de regering van de furie op de straten van Libanon. In Ecuador keerde de rust terug nadat de regering had toegegeven. In Libanon en Chili ging de strijd onverminderd door na de regeringsconcessies.

Machthebbers voelen de druk van onderop wel degelijk, en ze regeren met angst en schrik. Daarin zit een les verborgen. En die les is niet: strijd is zinloos, want we verliezen toch. De les is eerder een bevestiging van de kracht van harde, omvangrijke directe actie en confrontatie, van veralgemeende ongehoorzaamheid, die onmisbare wapens uit het anarchistische arsenaal.

Het gaat hier om zeer gedeeltelijke overwinningen, schadebeperking, eerder dan doorslaand succes. En de prijs ervoor – in termen van gewonde, gedode en opgepakte actievoerenden – is hoog. Maar in de huidige fase van internationale strijd zijn complete nederlagen bijna net zo zeldzaam als complete overwinningen. De dystopische realiteit is daarmee niet weerlegd. De dystopische mentaliteit miskent echter maar al te makkelijk de waarde van het beetje succes dat onderdrukten met strijd weten te behalen.

De grote omverwerping van het kapitalistische systeem met al haar gewelddadige dimensies is hiermee helemaal niet gegeven. Maar een furieuze en actieve vijandigheid jegens dat systeem in al haar aspecten helpt al om de schade die het systeem aanricht, te beperken en daartegenover iets van menselijkheid, waardigheid en leven overeind te houden. Daar ligt een goede reden om niet op te geven, en de dystopische mentaliteit te weerstreven en te doorbreken.

> Zo leuk is het niet om alleen maar veilig te kunnen zijn door je te laten afpersen

We weten niet of we het systeem wereldwijd kunnen verslaan. Kansrijk ziet het er niet uit. Zelfs al zou het lukken, dan erven we een kapotte planeet. Zelfs bij een succesvolle antikapitalistische en antihiërarchische omwenteling zijn de vooruitzichten vrij somber. Dystopisch blijft ons vergezicht. Veel groter is de kans op reeksen van ineenstortingen waarin voorzieningen wegvallen, elektriciteit het niet meer doet, de geldautomaat geen geld meer geeft en de regering buiten gewelddadige 'ordehandhaving' zelfs niet meer de schijn van ordelijk samenleving kan garanderen. Wat je nu al ziet na grote overstromingen en dergelijke – overstromingen die precies ook onderdeel zijn van de aanzwellende catastrofe. Wat dan?

Dan zijn we op onszelf aangewezen – en op elkaar! De ontwikkelingen kunnen twee soorten kanten op. Gewapende groepen die gemeenschappen beschermen in ruil voor vormen van dwangarbeid of spullen: protectiegeld of iets dergelijks. Afpersing, kern van de klassenmaatschappij. Gewapende groepen die daarmee een soort van staatsmacht vestigen of voortzetten. Gewapende groepen die ongetwijfeld slaags raken met elkaar over welke bende welk deel van planeet en bevolking mag domineren, terroriseren en exploiteren. Een nieuwe orde die uit de ruïnes van de oude opstijgt en er feitelijk een rommelige, kleinschaliger variant van is. Dat is een scenario.

Maar buren zullen elkaar ook daadwerkelijk gaan helpen. Mensen zullen snappen dat ze de schaarse bestaansmiddelen beter kunnen delen dan er ruzie over gaan maken. Mensen zullen vormen van zelfvoorziening ontwikkelen: je moet toch eten, ook nadat je samen met de hele buurt de supermarkt hebt geplunderd en de voorraden op zijn. De vorming van netwerken en kleine gemeenschappen die zelfredzaamheid combineren met wederzijdse ondersteuning, dat is een ander scenario. Dat staat dus haaks op het scenario van afpersingsbendes die zich een weg naar de staatsmacht schieten.

Welk scenario zal het winnen? In de huidige wereld, door rechts en hiërarchisch denken en doen gedomineerd, zou je zeggen: het eerste. De grap is echter dat, juist in noodsituaties, de tweede werkwijze een grote aantrekkelijkheid bezit. Zo leuk is het niet om alleen maar veilig te kunnen zijn door je te laten afpersen. En burenhulp is nog altijd een vrij wijdverbreid concept dat juist in tijden van ineenstorting haar waarde kan bewijzen.

De grap is ook dat we de kansen dat scenario twee – veralgemeende burenhulp, in gemeenschappen van gelijkwaardige, elkaar over en weer helpende mensen – kunnen beïnvloeden. Nu al. Samenwerken kun je leren. Samen je voedingsmiddelen verbouwen kun je leren. Samen beslissen over de gang van zaken kun je leren. Rekening met elkaars behoeften en verlangens houden kun je leren. Delen kun je leren. Het zijn de principes van vrijwillige samenwerking en wederzijdse hulp die hier van toepassing zijn en hun waarde kunnen bewijzen. Er is een maatschappijkritische stroming die deze principes propageert en in de praktijk probeert te brengen. Anarchisme, zo heet die stroming.

Hier ligt dus een anarchistisch antwoord op zowel de dystopische realiteit als op de dystopische mindset die ook veel anarchisten zich hebben eigen gemaakt. Of we die prachtige en noodzakelijke revolutie gaan bereiken is twijfelachtig. Dat een geslaagde revolutie op tijd komt om de dystopie af te wenden is helemaal niet aannemelijk. Maar hoe meer we er in slagen in het hier en nu vrijwillige samenwerkingsverbanden te ontwikkelen, praktijken van onderlinge ondersteuning en van vrij samenleven op gang te krijgen, hoe beter en zelfs prettiger we de dystopie-in-ontwikkeling kunnen doorstaan. In zekere zin *is* die betere wijze van samenleven de revolutie.

En wat is deze vrijwillige samenwerking van gelijkwaardige mensen anders dan het aloude anarchistische visioen? Voor die revolutie blijven we wat mij betreft intussen vechten: de vrijheidsdrang hangt ten diepste niet af van de kansen op algeheel succes. Maar bij die revolutie hoort onverbrekelijk ook de ontwikkeling van deze wederkerigheid en vrijwillige samenwerking. Zonder illusies, te midden van de dystopie: de anarchie!

door Peter Storm

Leren van de kinderen

Als we het hebben over uitzichtloze, wanhopige situaties, kan de migratiestrijd natuurlijk niet ontbreken. Voor zowel migranten als voor activisten die strijden voor migrantenrechten en vrijheid van beweging kan de situatie van tijd tot tijd ongelofelijk klote zijn. Toch ben ik er van overtuigd dat dat er reden is tot hoop en dat er juist op dit vlak ontzettend veel mogelijk is. Dat wil ik in dit artikel graag laten zien aan de hand van mijn betrokkenheid bij 'Geen Kind aan de Kant!'.

Leven in een gezinslocatie

Met de campagne en het collectief 'Geen Kind aan de Kant!' heb ik me samen met een groep fantastische mensen ingezet voor 'uitgeprocedeerde' gezinnen met minderjarige kinderen. Dystopie is een zeer passende term voor de situatie – een situatie die bijna geen leven meer te noemen is – waarin deze mensen zich bevinden. In de vrijheidsbeperkende locaties wonen gezinnen op elkaar gepropt, terwijl ze wachten op de genade van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Ondertussen worden ze tijdens periodieke afspraken met de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) continu bedreigd: 'Als je niet doet wat ik zeg, doe ik je handboeien om en sluit ik je op.' En: 'Als je niet vrijwillig meewerkt aan terugkeer zetten we je op het vliegtuig.' Daarbij moet de dagelijkse controle niet worden vergeten: alle volwassenen moeten elke dag stempelen om te laten zien dat ze er nog wel zijn. Op een dreigend briefje naast de balie staat 'twee keer gemist riskeert uithuiszetting'. Je moet je maar rustig houden, niet te veel eisen en keurig je handje ophouden bij de medewerkers van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA). Als je écht je best doet, mag je zelfs voor 50 cent per uur werken in de keuken, zodat je tenminste nog íéts kan doen met je dag behalve wachten. Dat is voor de meerderjarigen in de gezinslocatie het leven. Geen opleiding, geen werk, alleen maar wachten.

Zo worden levens kapot gemaakt. Ménsen worden kapot gemaakt

Voor de kinderen geldt ook dat zij zich keurig moeten gedragen: niet te luid spelen op de gang, nooit een foutje maken en netjes elke dag naar school. Naar school… alsof er niets aan de hand is, ook als die ochtend in alle vroegte je buurmeisje door agenten in een busje is gestopt om in Kamp Zeist te wachten op deportatie. Niets kunnen doen terwijl je ouders voor je ogen overspannen of depressief worden van de uitzichtloze situatie. De rol van volwassene aannemen in de zorg voor jongere broertjes en zusjes en moeten vertalen voor je ouders bij gesprekken met COA, IND of DT&V.

Zo worden levens kapot gemaakt. Ménsen worden kapot gemaakt. Ik heb ouders gezien die niets anders meer kunnen dan uitgeput op de bank zitten, kettingroken of voor zich uit staren. Gesprekken gehad met kinderen van veertien waarbij je het gevoel krijgt met een volwassene te spreken vanwege de levenservaring en houding. Baby's en peuters die passieve poppen lijken door het gebrek aan activiteit, geluid en spel: dat mag nou eenmaal niet in de gezinslocatie. Het enige wat mensen willen is als mens behandeld worden, maar dat is blijkbaar te veel gevraagd.

Migratie-activisme

Wat doe je dan als activist die deze mensen wil helpen? Wat doe je, als je bij een gezin in Kamp Zeist komt terwijl zij wachten op uitzetting naar Afghanistan? Hoe troost je een vrouw die afscheid neemt van haar dochter en kleinkinderen? Wat kan je doen als een bewaker in diezelfde situatie die vrouw bedreigt met verwijdering omdat ze te hard huilt? Of als de COA weigert vervoer te regelen voor een vader naar zijn doodzieke zoon in het ziekenhuis, omdat de bus al niet meer rijdt – enkel met het argument dat de moeder al bij de zoon is dus de aanwezigheid van de vader niet noodzakelijk is. Als dokters fouten maken waarvoor ze bij mensen mét papieren voor een tuchtrechter zouden worden gedaagd.

Op dat soort momenten ben ik vaak wanhopig, gefrustreerd en boos. Want er is zo weinig dat je kunt doen om de situatie echt te verbeteren. Ik ben boos op een systeem dat deze mensen zo onmenselijk behandelt, maar ook gefrustreerd over de beweging die te klein en te versplinterd is, die misschien wel te weinig risico neemt. Toch zijn er nog belangrijke momenten die mij hoop geven dat de situatie misschien kan veranderen. Als de nood hoog is, blijkt er namelijk veel mogelijk. Iemand die een huis aanbiedt voor een gezin dat vlucht voor deportatie. Iemand met een busje die last-minute paraat staat om te helpen verhuizen als iemand uit zijn huis wordt gezet. Buren die welkomstpakketjes maken met babyvoeding, luiers, koffie en een beetje geld. Het kost veel energie, en ja, onze beweging is te klein, maar zo af en toe doen we geweldige dingen, zoals een gezin redden van deportatie.

Nog veel vaker doen we kleine dingen die toch een groot verschil maken. Ik vertelde bijvoorbeeld een gezin dat ik niets voor hen zou kunnen doen. Hun antwoord was: 'Dat is niet erg. Het is allang fijn om met iemand te praten, een goed mens dat niet in elke zin dreigt ons in de boeien te slaan en te deporteren.' Het grote verschil zit in de kleine dingen. Op dat soort momenten realiseer ik me weer dat, hoewel ik het systeem binnenkort niet radicaal kan veranderen, ik het leven van mensen wel radicaal kan verbeteren. Uiteindelijk gaat het om de *mensen* die in een systeem vastzitten. En voor hen, maar vooral met hen kunnen we zo veel bereiken. Door menselijkheid te tonen, door niet mee te gaan in het giftige narratief waarin sommige mensen geen mensen zijn, veranderen we een soms uitzichtloze situatie. We maken hun leven iets minder naar. We ondermijnen het systeem door te doen, en in dit geval is doen soms minder moeilijk dan we denken. Mensen de kracht geven om door te gaan door hen te laten zien dat ze niet alleen zijn; niet door woorden maar door daden.

Daarin kunnen we nog veel leren van kinderen. Door een demonstratie te organiseren die kinderen de stem geeft die ze anders niet hebben, geven wij hun een mogelijkheid om hun frustratie te uiten terwijl wij ze beschermen tegen racisten. Iets kleins, niet directe situatieverandering, maar toch zo belangrijk. Een van de meest inspirerende demonstraties waar ik ooit bij ben geweest was in Katwijk met mensen van de gezinslocaties uit Katwijk en Emmen. Hoewel we aan het begin bekogeld werden met bierblikken en bloempotten, lieten die kinderen zich niet tegenhouden. Eindelijk konden zij hun stem laten horen, en van zich laten horen zouden ze! Uren achtereen liepen zij door Katwijk, al roepend en zingend: 'Hand in hand, geen kind aan de kant!' Zij konden hun verhaal vertellen en daar ging het om. En van die energie kunnen wij nog veel leren. We moeten niet bij de pakken neerzitten omdat alle problemen zo groot en onoplosbaar lijken. Dat gaat zeker niets veranderen. Zowel ouders als kinderen waren zo blij aan het einde van de demonstratie: er zijn ook goede mensen in dit land. Dat is waarvoor we dit moeten doen, want voorbeeld doet leven.

door Catherine

Voor Dhjana, die de campagne 'Geen Kind aan de Kant!' opzette en mij geleerd heeft hoe belangrijk het is aandacht te hebben voor de kleine dingen.

rubriek
Economie

Economische sciencefiction

Van neoliberale dystopie naar anarchistische utopie

De laatste jaren zijn de utopieën, schema's, blauwdrukken en Grote Verhalen over een beter economisch en maatschappelijk systeem nagenoeg verdwenen. Daarvoor zijn vooral pessimistische dystopische verhalen in de plaats gekomen, naast veel fragmentatie. Nu is er een mooi boek verschenen dat dit uitdiept en problematiseert, en dat wijst op de uitzonderlijke voorbeelden die er wél zijn.

De dogmatische omgang met modellen komt in anarchistische kringen vaak op grote kritiek te staan

Anarchistische economische dromen

In het nabije verleden hebben sociale bewegingen en linkse revolutionaire stromingen altijd uitgewerkte ideeën gekoesterd over een toekomstige rechtvaardige samenleving. De utopie van een mogelijke toekomst was een vast onderdeel van het actie-repertoire van de stroming. Al waren er natuurlijk grote verschillen in de mate van dogmatisme waarmee het gemeenschappelijke ideaal uitgevent werd.

Ook anarchisten hebben altijd met utopische verhalen op het gebied van rechtvaardige economieën gewerkt. Soms ontwikkelden ze zeer ver uitgewerkte modellen en blauwdrukken. Proudhon was er misschien de uitvinder van, en anders zeker wel Fourier. Maar ook in de Nederlandse beweging speelden dergelijke theorieën een belangrijke rol. De Nederlander Christiaan Cornelissen bijvoorbeeld schreef begin 1900 het boek *Op Weg Naar een Nieuwe Maatschappij*, dat ook in het Frans vertaald werd. Daarin wordt niet alleen beschreven hoe de macht veroverd kon worden, maar ook hoe vervolgens een nieuwe maatschappij kon worden ingericht. Toppunt van libertair-communistische blauwdrukken is wellicht Diego Abad de Santillán's, *Economische Organisatie van de Revolutie*. Dit boek kwam uit vlak voor de Spaanse Revolutie in 1936 losbarstte. Maar minstens zo belangrijk is dat het ook in Nederlandse vertaling werd uitgegeven, in 1937 bij de VAU (Vereniging Anarchistische Uitgeverij). Het is een blauwdruk in de ware zin van het woord, met een plan voor elke economische sector, tot aan de glas- en aardewerkindustrie toe.

De anarchisten hadden natuurlijk met een gigantisch dilemma te maken nu ze snapten dat je geen staat, geen centrale hiërarchie aan de macht mocht helpen om de post-revolutionaire economie te organiseren. De Santillán komt daarom terecht bij een radensysteem, zoals eerder uitgeprobeerd werd bij de radenrepublieken in Duitsland in de nadagen van de Eerste Wereldoorlog. Hij was ook zeer onder de indruk van de theoretische werken van Gustav Landauer, een van de leiders van de Münchense Radenrepubliek, die bij het neerslaan ervan in 1919 om het leven kwam.[1]

De dogmatische omgang met modellen, die in marxistische kringen vaak heerst, komt in anarchistische kringen vaak op grote kritiek te staan. Daarom heeft de belangrijke Italiaanse anarchistische 'organizer' Malatesta liever een wat hij noemt 'methode' voor een anarchistische economie dan een 'model'. De methode bestaat eruit dat, liefst na de revolutie, die de ruimte ervoor schept, alle onderdelen van het maatschappelijk leven in goed overleg worden bekeken en hervormd. 'En bij elk probleem zouden [anarchisten] de oplossingen moeten verkiezen die niet alleen economisch superieur zijn, maar ook voldoen aan de behoefte aan gerechtigheid en vrijheid en de weg openlaten voor toekomstige verbeteringen.' In een vorig nummer van *Buiten de Orde* werd dit uitgebreider uit de doeken gedaan.[2]

De Santillan was goed bevriend met Malatesta en ze hadden publieke discussies over de verschillen en overeenkomsten van hun visies. De vraag is overigens of de fragmentatie van tegenwoordig niet het product is van de 'methode' die Malatesta propageert.

Sciencefiction

Maar de werken hierboven zijn van lang geleden. Tegenwoordig heerst vooral het sjibbolet There Is No Alternative (TINA): denk niet dat het anders kan dan de neoliberale wanorde van nu. Wees blij met je onder-

drukking en uitbuiting, want het kan alleen maar slechter worden. *Economic Science Fictions* is een boek met hoofdstukken door verschillende auteurs. Zij hebben gemeenschappelijk dat ze het belangrijk vinden verhalen te ontwikkelen die breken met het 'kapitalistisch realisme'. De term 'kapitalistisch realisme' is van de Britse theoreticus Mark Fisher, die in 2009 het boek *Capitalist Realism: Is There No Alternative?* uitbracht. Volgens hem was de macht van het huidige systeem er niet zozeer op gebaseerd dat ze probeert mensen achter zich te krijgen. Feitelijk creëert ze voortdurend het bewustzijn dat het echt niet anders kan. Het was onmogelijk, of die overtuiging werd er althans ingestampt, zich een 'coherent gemeenschappelijk alternatief' voor te stellen.

In het boek *Economic Science Fictions* vragen de schrijvers zich af hoe het komt dat deze overtuiging zo alomvattend geworden is en hoe we daaraan kunnen ontsnappen. Als kapstok is de sciencefiction-cultuur genomen, die immers vaak plek heeft geboden aan fantasieën over toekomstige werelden. Dat levert natuurlijk spannende verhalen op, want hoe vaak lezen we economische analyses SF-verhalen? Meerdere auteurs hanteren trouwens de voor de hand liggende, maar toch mooie aftrap dat het kapitalisme zelf, en dan met name zijn neoliberale variant, een en al sciencefiction is. Het is vooral een verzinsel, een constructie die een werkelijkheid moet verhullen die in niets op dat verhaal lijkt en vaak zelfs het tegenovergestelde ervan is.

Maar zoals Mark Fisher (die kort voor het verschijnen van het boek zelfmoord pleegde) in het voorwoord stelt: 'Capital's science fictions cannot simply be opposed; they need to be countered by economic science fictions that can exert pressure on capital's current monopolisation of possible realities. (De sciencefiction van het kapitaal kan niet zomaar worden bestreden; er moet economische sciencefiction tegenover worden gesteld, die druk kan uitoefenen op de huidige monopolisering van mogelijke realiteiten door het kapitaal.) Science fiction is dus nodig om ons te laten denken over een andere toekomst, en om zelfs de instrumenten te bedenken (techniek, andere vormen van geld of ruil, et cetera) en de omgangsvormen die nodig zijn. En daar gaan verschillende schrijvers op in. Sommige leggen daarbij de nadruk op een mogelijke toekomstige economie, andere meer op de technische ontwikkelingen. Maar bijna allemaal hebben ze oog voor het belang van de verbeelding, voor de cultuur die de verhalen uitdragen. Dit is ook helemaal in lijn met Mark Fisher zelf, die wereldbekend werd met zijn cultuurpolitieke analyses op zijn blog K-punk.[3]

En dus vanuit het besef dat de kapitalistische hegemonie niet alleen het gevolg is van 'pure macht' en propaganda, maar voor een groot deel geproduceerd wordt in de maatschappij zelf en – zoals we in sommige bijdragen kunnen lezen – zelfs met actieve medewerking van de slachtoffers. Of zoals Mark Fisher het in *Capitalist Realism* zegt: 'Capitalist realism as I understand it cannot be confined to art or to the quasi-propagandistic way in which advertising functions. It is more like a pervasive atmosphere, conditioning not only the production of culture but also the regulation of work and education, and acting as a kind of invisible barrier constraining thought and action'. (Het kapitalistisch realisme, zoals ik het begrijp, beperkt zich niet tot de kunst of tot de quasi-propagandistische manier waarop reclame functioneert. Het is vooral een alomtegenwoordige sfeer, die niet alleen de productie van cultuur, maar ook de regulering van werk en onderwijs conditioneert, als een soort onzichtbare barrière die het denken en handelen bepaalt.)

Populaire cultuur

Dit betekent dus ook dat de alternatieve economische sciencefiction ook en vooral in de populaire cultuur gecreëerd moet worden; films, literatuur en muziek moeten een andere toekomst schetsen dan die nu die door het kapitaal wordt gecreëerd. Dat is niet makkelijk, omdat hetzelfde kapitaal alle onderdelen van het leven, en zelfs onze (angst)dromen heeft bereikt. Mark Fisher was niet voor niets een groot liefhebber van weirdo-muziek, met name van The Fall.

Eén van de hoofdstukken is van Laura Horn, die enkele jaren geleden nog onder precaire omstandigheden economie doceerde aan de UVA, maar naar Denemarken moest verhuizen om aan de bak te komen. Ze beschrijft een aantal recente, populaire sciencefiction films en boeken, waarin multinationals alle macht hebben veroverd. Ze constateert dat het lijkt of al die films een kritische boodschap verkondigen, maar eigenlijk schetsen ze vooral een beeld van een onoverkomelijke toekomst. Ze beschrijft vervolgens een aantal sciencefiction werken die een wereld zonder bedrijven schetsen, voorop Ursula Le-Guin en de Mars Trilogie van Kim Stanley Robinson.

Owen Hatherley beschrijft in zijn hoofdstuk 'Prefabricating Communism' hoe in de Russische planologie en stedenbouw futuristische ideeën een rol speelden bij de poging om na 1917 een nieuwe maatschappij te vormen. Je leest en ziet – het verhaal is geïllustreerd met veel foto's – hoe daarbij is geprobeerd van bovenaf en door middel van architectuur en planologie meer gelijkheid te scheppen en hoe dat fout ging, maar toch van alles heeft opgeleverd waarvoor achteraf geen oog meer is. We zien alleen de lelijke betonbouw, maar niet de bibliotheken en crèches die daarin ook gevestigd werden. En hoe vervolgens het kapitalisme weer toeslaat en een enorme ongelijkheid produceert, maar architectonisch geen enkel verschil oplevert.

Een andere auteur, Miriam A. Cherry, gaat in op het verzet tegen de heersende technologie en pakt daarvoor de geschiedenis van de luddieten op. Zij probeerden zich aan het begin van de industriële revolutie in Engeland te verzetten tegen de invoering, door hun 'werkgevers' van machines die hun werkomstandigheden aantastten. Geheel in lijn met de vorm van het boek zet Cherry haar beschrijving van hun geschiedenis door tot in de toekomst. De luddieten van 1810 bleken helemaal niet te zijn verslagen of verdwenen, maar waren ondergronds gegaan om uiteindelijk de onwerkbare kapitalistische realiteit te verdringen. Het hoofdstuk eindigt in het jaar 2342, als er voor het eerst sinds eeuwen weer een interstellair conflict ontstaat omdat ergens achter de planeet Mars een stel 'hoarders' (nazaten van de weggejaagde oprichters van de Property First Party) toch nog mensen in loondienst blijken te hebben, die door de trans-galactische raden van luddieten aangepakt moeten worden.

door Kees Stad

* William Davies (ed.), *Economic Science Fictions.* (Goldsmiths Press, London 2018)

Noten

1 *De AS*, #113 op tijdschrift-de-as.nl.

2 'Malatesta's methode voor een anarchistische economie' op globalinfo.nl.

3 Darran Ambrose, (ed.), *K-punk: The Collected and Unpublished Writings of Mark Fisher from 2004-2016.* (Repeater Books, London 2018).

Wanneer rechts de realiteit van klimaatverandering omarmt

Het is niet makkelijk om met een nog slechter weerbericht te komen, als de horizon er al erg donker uitziet. Toch is dat soms nodig. Omdat we alleen de storm kunnen doorstaan door een realistisch beeld te hebben van wat ons te wachten staat. Zo'n weerbericht is dit artikel. Lees het niet in de hoop op zonneschijn, maar wel om samen een betere regenjas te maken.

De theorie is: wetenschappers en klimaatactivisten zien de realiteit van klimaatverandering onder ogen en kennen ook de oplossingen. Het belangrijkste dat zij moeten doen om ons allemaal te redden is de (rechtse) klimaatontkenners verslaan en ons allen overtuigen van de urgentie van het probleem. De centrale aanname: uiteindelijk zullen genoeg mensen inzien hoe erg de situatie werkelijk is, dan zullen zij ook de oplossingen die (linkse) klimaatactivisten aandragen uitvoeren en kan een totale ineenstorting van het klimaat voorkomen worden.

Om eerlijk te zijn denk ik dat we de realiteit van klimaatverandering pas onder ogen zien als we erkennen dat de ineenstorting echt plaats gaat vinden. De kans dat we dit kunnen voorkomen lijkt praktisch nul. Zelfs de meest ruime doelstellingen worden keer op keer niet gehaald. Ondanks een enorme groei in het activisme gaat de verandering veel te langzaam. Canada riep een klimaatnoodtoestand uit en keurde de volgende dag de aanleg van een nieuwe oliepijplijn goed.[1] Groot-Brittannië, Frankrijk en Ierland riepen eveneens de noodtoestand uit maar bleven de fossiele brandstoffenindustrie miljarden overheidssteun geven.[2] Intussen duidt alles er op dat klimaatverandering juist harder gaat dan gedacht en dat het verdwijnen van soorten in volle gang is.[3] De zesde massa-uitsterving is begonnen. We zouden er beter aan doen deze realiteit onder ogen te zien en onze strategieën aan te passen.[4]

Maar dat is een ander slecht-weerbericht. Waar ik eigenlijk over wil schrijven is die eerdere aanname: uiteindelijk zullen genoeg mensen inzien hoe erg de situatie werkelijk is, en dan zullen zij ook de oplossingen die links aandraagt omarmen.

Het eerste deel van de aanname is juist. Het zal niet lang meer duren voor de gevolgen van klimaatverandering zo overduidelijk zijn dat het ontkennen van klimaatverandering volkomen belachelijk is. In feite is dat al het geval, maar door een buffer van wit en westers privilege wordt de pijn nog niet overal gevoeld. Het zal echter niet lang meer duren voor we het allemaal voelen. Een paar schreeuwers zullen natuurlijk tot het einde blijven roepen dat het onzin is en zich daarmee steeds verder isoleren. Maar het overgrote deel van rechts zal uiteindelijk erkennen dat die ineenstorting van het klimaat een echte en urgente bedreiging is. Het is echter niet te verwachten dat op dat moment ook de door links aangedragen oplossingen uitgevoerd zullen worden.

Waar rechts en links hetzelfde probleem zien, komen zij vrijwel nooit tot dezelfde oplossingen. Links zal een groei in het aantal daklozen proberen op te lossen met meer betaalbare woningen. Rechts zal hetzelfde probleem proberen op te lossen met meer politie en meer gevangenissen. Zo kunnen we ook antwoorden op klimaatverandering verwachten die passen binnen een rechts wereldbeeld. De heilige huisjes van het rechtse denken – kapitalisme, economische groei, concurrentie, bezit, staat, autoriteit en con-

trole – zullen niet overboord worden gegooid maar juist centraal staan in het rechtse antwoord op klimaatverandering. Hieronder zal ik vijf voor de hand liggende rechtse antwoorden op klimaatverandering opsommen, waarvan sommige al in de praktijk worden gebracht:

1. Blijven groeien, minder delen

In de ogen van het kapitalisme is de natuur een verzameling middelen: olie, mineralen, water, vruchtbare grond. Het ineenstorten van het klimaat is in de eerste plaats een ineenstorting van die middelen. Als we op korte termijn grote tekorten kunnen verwachten, dan is het de logische zet van kapitalisten om zoveel mogelijk olie, mineralen, water et cetera naar zich toe te trekken, omdat zij in waarde zullen toenemen. Niet voor niets zien we de afgelopen jaren een sterke privatisering van drinkwater.

Naast dreigende schaarste van middelen is er uiteraard de toenemende kans op grote klimaatrampen. Hier kan ik als schrijver even een pauze nemen omdat Lee Lane, executive director van de rechtsconservatieve denktank The Climate Police Centre, het zelf feilloos verwoordt: 'Economic development may be the best defense against climate change. As an economy develops, it becomes less weather-dependent. Wealth provides the wherewithal to adapt to climate change and to buffer whatever harms it may bring. And the success of a given country's development strategy does not depend on the implausible assumption that the governments of nearly two hundred other countries will all somehow reach an accord to impose higher energy costs on their own economies.'[5]

> Ecofascisten, die in naam van klimaatverandering pleiten voor een nieuwe rassenoorlog, bestaan al

Economische groei om de verhoogde dijken te betalen. De natte droom van de kapitalist.

2. Meer grenzen, minder vluchtelingen

Als klimaatverandering vooral een kwestie van schaarste van middelen is, dan is het eerste belang van de staat het verdedigen van die middelen. Waterschaarste kwam in het jaar 2000 al voor in de Nederlandse Defensienota en Nederland was niet de enige. In 2010 stonden termen als 'te verwachten grondstoffen- en waterschaarste, met als gevolg meer falende staten, toenemende migratiestromen en grotere druk op grenzen' in de toekomstvisies van vrijwel alle 'westerse' krijgsmachten.

Defensie dient alleen het belang van de eigen staat. Dus voor haar is het antwoord op die grotere druk op de grenzen duidelijk: steeds verdere militarisering van de grenzen, met natuurlijk graag meer vrijheid om te schieten op wie er 'drukt' op die grenzen. De investeringen in gemilitariseerde grensbewaking, anticiperend op nieuwe vluchtelingenstromen, zijn rechts klimaatbeleid in actie. Als de massasterfte echt begint, zullen de poorten van fort Europa nog steviger sluiten.

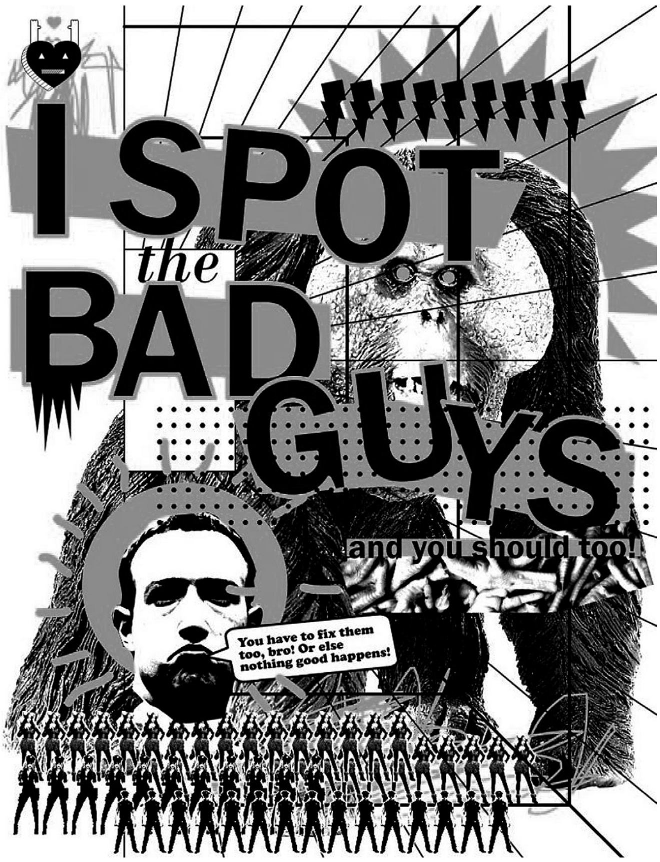
Waar defensie de verbinding tussen klimaatverandering en grensbewaking hult in eufemismen zoals 'druk op de grenzen', maakt het extreemrechtse Front National in Frankrijk de verbinding expliciet: 'Grenzen zijn de grootste bondgenoot van de natuur, daarmee redden we de planeet', zei Jordan Bardella, woordvoerder van de partij.[6] De verbinding is voor extreemrechts ideologisch. Marine le Pen schetste in april dit jaar bij de nationale *rally* van de partij een beeld van de maatschappij als een biologisch organisme dat verdedigd moet worden tegen buitenlandse indringers. Hetzelfde geldt voor de natuur zelf, aldus Le Pen. In een bizarre gedachtekronkel verbindt ze nationalisme, lokalisme en klimaat: 'wie geworteld is in zijn thuis is een ecoloog, wie nomadisch is geeft niet om de natuur, die heeft geen thuisland'.[7] Binnen de jongerenafdeling van de AfD klinken vergelijkbare geluiden. Migranten als vervuilers, nationalisten als klimaathelden. Het zou lachwekkend zijn als het niet zo ernstig was.

3. Meer politie, meer camera's, meer gevangenissen

Niet iedereen zal het beleid 'wij overleven terwijl de wereld sterft' als makke schapen accepteren. Verzet is te verwachten. Daarnaast zullen zelfs de rijkste staten hun toegang tot olie, voedsel en water achteruit zien gaan. Wie 'schaarste' hoort, hoort 'onrust'. Staten anticiperen dus naast 'druk op de grenzen' nu ook al op interne onrust en ze bereiden zich voor. Binnen het rechtse denken is het antwoord op onrust altijd duidelijk: repressie. Meer gezichtsherkenning, meer camera's, meer *tasers*, meer wapens, meer laarzen, meer cellen, minder rechten, criminalisering van 'klimaatextremisten'. Ook dit proces is allang begonnen.

4. Minder democratie, meer dictatuur

Al deze maatregelen kunnen niet worden doorgevoerd zonder het

afschaffen van een flink aantal mensen- en burgerrechten. Maar daar houdt het waarschijnlijk niet op. Want eens komt ook de realisatie dat de niet te stuiten ineenstorting van het klimaat op termijn al het leven op aarde bedreigt. Dan moet er iets gebeuren. Er is een aantal opties. De eerste is een totale stop op alle CO_2-uitstoot. Dit is extreem duur, zeer moeilijk uit te voeren en op het moment dat staten eindelijk in actie komen is het al veel te laat. In ieder geval zal het voor rechts geen aantrekkelijke optie zijn.

Maar er zijn andere, goedkopere opties, omgeven met heerlijke termen zoals 'innovatie' en uitvoerbaar door een beperkt aantal staten. Zoals het plan om de hogere atmosfeer van de aarde te vullen met een laag sulfaat die het zonlicht vele jaren zal afzwakken en daarmee de opwarming van de aarde sterk zal vertragen. Dit is risicovol, haalt geen CO_2 uit de atmosfeer en stelt de opwarming slechts uit. Toch winnen dit plan en andere *solar radiation management* (SRM) plannen aan populariteit omdat ze kunnen worden uitgevoerd zonder onze maatschappij radicaal te veranderen.[8]

> Uiteindelijk zal zelfs de braafste klimaatactivist gecriminaliseerd worden

De lucht permanent vol spuiten met chemicaliën om ons zonlicht te verminderen zal alleen niet snel geaccepteerd worden door de massa. Stond er maar een sterke leider op die een klimaatnoodtoestand uitriep, democratische processen opzij schoof en daadkrachtig optrad… Alleen zou zo'n leider wel decennia deze noodtoestand in stand moeten houden, omdat het SRM plan alleen werkt zolang je ermee doorgaat… Een extreem idee? James Lovelock, een van de eerste wetenschappers die alarm sloeg over de opwarming van de aarde, heeft het al omarmd: 'We need a more authoritative world. (…) I have a feeling that climate change may be an issue as severe as a war. It may be necessary to put democracy on hold for a while.'[9]

5. Bevolkingsbeperking

Dit laatste antwoord vindt je soms zelfs links, waar 'geen kinderen hebben' als groene keuze wordt geopperd. *Spoiler alert*: de geschiedenis leert ons dat bevolkingsbeperking nooit beperkt blijft tot individuele keuzes. Wat we kunnen verwachten van parlementair rechts is toenemende druk op reproductieve rechten, in het bijzonder de rechten van de armen en mensen van kleur. Het zou in lijn met de geschiedenis zijn als dit vergezeld werd door een schaduwbeleid van draconische maatregelen zoals gedwongen sterilisatie van onzichtbare groepen: ongedocumenteerden en zij die worden vastgehouden in gevangenissen en psychiatrische instellingen.

Voor extreemrechts is het antwoord uiteraard veel minder subtiel: genocide. Als het grootste deel van de mensheid ten onder moet gaan, dan zal het juiste soort mensen moeten overleven. Ook dit is geen theorie. Ecofascisten, die in naam van klimaatverandering pleiten voor een nieuwe rassenoorlog, bestaan al. Ze infiltreren actief het *deep ecology* gedachtengoed, waar ze een primitivistische ontvolkte wereld romantiseren, en zijn actief als paganistenheidenen.[10] Ecofascisten brengen hun gedachtegoed ook al in de praktijk. De extreemrechtse massamoordenaar Patrick Crusius die toesloeg in El Paso noemde klimaatverandering als een motivatie. En ook Brenton Tarrant, de massamoordenaar van Christchurch noemde zich een ecofascist.[11]

De theorie is: wetenschappers en klimaatactivisten zien de realiteit van klimaatverandering onder ogen en kennen ook de oplossingen. Het belangrijkste is dat zij de klimaatontkenners verslaan. Dan zullen genoeg mensen inzien hoe erg de situatie is en zullen zij ook juiste oplossingen omarmen.

Maar conservatieve denktanks, beleidsmakers bij defensie, conservatief-autoritaire wetenschappers en ecofascisten komen met heel andere oplossingen en zullen die indien mogelijk in de praktijk brengen. Het heeft weinig zin om weg te zinken in een diepe put van wanhoop. Er is een tijd en plaats voor klimaatrouw, maar op dit moment kijk ik liever naar de vraag: wat doen we er aan? Enkele mogelijke antwoorden:

1. Steek geen energie in rechtse klimaatontkenners

We kunnen onze toekomst niet verbeteren door te winnen van de klimaatontkenners. Als rechts onder ogen ziet wat de wereld werkelijk te wachten staat, zal het zijn eigen oplossingen in de praktijk brengen en dan zijn we pas echt *f*cked*. Laat rechts liever zo lang mogelijk zijn hoofd in het zand steken. Laat het zichzelf ongeloofwaardig en belachelijk maken door steeds maar te roepen dat het allemaal wel mee valt.

Wie zich binnen de klimaatbeweging bezighoudt met wetenschap kan beter andere debatten voeren, zoals: 'kunnen we de klimaatineenstorting eigenlijk nog wel voorkomen?', 'hoe bereiden we ons voor op de ineenstorting?', 'welke ecosystemen zijn het belangrijkste om de ramp te beperken?'. Deze gesprekken zouden veel meer en veel publiekelijker moeten plaatsvinden.

2. Ondermijn de macht van rechts, bestrijd fascisme

Wanneer rechts de klimaatverandering op haar manier gaat aanpakken zijn we *f*cked*. Maar we hebben wellicht nog een aantal jaren voor het zover is. Die jaren moeten we gebruiken om de macht van rechts te bestrijden, zodat het niet de meerderheden, coalities

en het draagvlak heeft om zijn ‘oplossingen’ in de praktijk te brengen. Dus je vecht in de vakbond, in het verkiezingscircus, op de straten of in je eigen wijk: juist nu is het bestrijden van de macht van rechts cruciaal.

Een groot en strijdbaar antifascisme is daarbij van groot belang. Niet alleen omdat fascisten zeker zullen proberen in tijden van rampen en paniek aan de macht te komen, maar ook omdat rechts altijd graag beleid overneemt uit fascistische programma’s en zichzelf tegelijk presenteert als het redelijke midden. We zullen de komende jaren extra alert moeten zijn op het herkennen en bestrijden van ecofascisme, zowel de verspreiders van genocidale ontvolkingsfantasieën, als de identitaire variant van groepen als Front National.

3. Verzet je tegen de normalisering van praten over ‘overbevolking’

Vertel aan ieder die het wil horen dat de rijkste 10% van onze planeet verantwoordelijk is voor 49% van de CO_2-uitstoot en de armste 50% verantwoordelijk is voor slechts 10%. Zorg dat iedereen weet dat de mogelijkheden om iedereen op aarde genoeg voedsel en water te geven er zijn, als we bereid zijn de rijkdom eerlijk te verdelen. Als je hoort dat iemand ‘minder kinderen’ voorstelt als een groene keuze, ga een gesprek aan over waar die manier van denken naar toe kan gaan. Als je iemand een wereld ziet romantiseren met een uitgedunde mensheid, geef dit soort genocidale dromen geen centimeter ruimte. Maak duidelijk dat ‘bevolkingsbeperking’ de naam is waarmee genocide genormaliseerd wordt.

Een interventie om racisme binnen onze beweging te bestrijden is een daad van klimaatactivisme

4. Bereid je voor om illegaal/illegaler te zijn

Als we er niet in slagen de macht van rechts drastisch te bestrijden is het zeer waarschijnlijk dat de repressie sterk toe zal nemen. De enige manier waarop we dan het verzet door kunnen zetten en kunnen overleven, is als we voorbereid zijn. Dit betekent dat ons vermogen om ongemerkt te communiceren, materiaal en mensen te verbergen en ons vermogen om de wet te breken zonder gepakt te worden essentiële vaardigheden worden, ook voor de activisten die zich nu weinig bezig houden met illegaliteit. Uiteindelijk zal zelfs de braafste klimaatactivist gecriminaliseerd worden.

5. Vecht voor alles dat ons in leven houdt, bestrijd alles wat ons bedreigt

‘Fish are dying because of global warming, so commercial fishing companies are losing money, and the easiest way to save money is to pay the fishermen less and make them work in dangerous conditions. Since all the fishing happens at sea, it’s hard for anyone to check. But if the crew tells anybody, you’re gonna have a lawsuit on your hands, so what do you do? You gotta hire undocumented migrants to go on the boats. (...) So when it comes to fish, climate change, border controls and labor rights aren’t three separate issues. It’s one big problem.’[12]

In het komende zware weer zal alles dat we hebben van belang zijn. Ieder recht om zelf te bepalen hoe en of je voortplant maakt het moeilijker om genocidale plannen in de praktijk te brengen. Iedere verbetering in de positie van vluchtelingen en gevangenen maakt hen minder kwetsbaar tegenover naderende repressie. En alles wat de staat en haar bondgenoten niet heeft, zullen zij niet tegen ons kunnen gebruiken: ieder wapen dat de politie niet in zijn arsenaal heeft kunnen toevoegen; iedere gevangenis die niet gebouwd is; iedere fascistische groep die niet de kans heeft gekregen om een factor van betekenis te worden.

En het meest fundamenteel in de naderende storm is onze verbinding met elkaar: iedere gemeenschap die we hebben versterkt, iedere burn-outpreventieworkshop die we hebben gegeven, elke stap die we hebben gezet om rechtvaardiger met elkaar om te gaan. Een interventie om racisme binnen onze beweging te bestrijden is een daad van klimaatactivisme. Het zou een enorme vergissing zijn als we onze strijd tegen alle vormen van sociaal onrecht op pauze zouden zetten om volledig op het klimaat te focussen. Het is juist belangrijker dan ooit dat we economische ongelijkheid, racisme, seksisme, transfobie, validisme, en meer bestrijden. Want al deze vormen van strijd zijn met elkaar verbonden en de basis die we nu leggen, wordt wat ons in leven houdt.

door Skit

Noten

Vanwege de omvang van het notenapparaat is besloten dit niet af te drukken. Geïnteresseerden kunnen het opvragen bij de redactie.

De beuk erin (?) tegen rechts gif

Een van de vragen die het thema 'Defeating Dystopia?' van de komende editie van 2.Dh5 oproept is of je je boodschap en (actie) methoden aan moet passen aan de veranderende tijdgeest: 'Kiezen we voor meer 'fluffy' methoden om een – misschien ook wat afgezwakte – boodschap naar buiten te brengen en daarmee aansluiting te zoeken? Of roept deze situatie juist op om er de beuk in te gooien en met radicale boodschappen en/of methoden een alternatief levend te houden? Of moeten we gewoon redden wat er te redden valt?'

> Het maakt de vrijheid van meningsuiting tot een vrijbrief voor racisme, seksisme en andere vormen van onderdrukking

Alles moet anders rechtsom

Als ik de zinsnede 'de beuk erin' hoor, moet ik altijd eerst denken aan het gelijknamige lied van Bram Vermeulen, met de zinnen:

'En als ik niet meer vecht, als ik het strijden zie, de logica van het bestaan / Hoe mensen in het overleven automatisch verder gaan / Het dodelijk geweld van geld trek ik mij niet meer aan / Als ik daartegen niet meer vecht, waarom zou ik dan nog bestaan? -- De beuk erin. De beuk erin / Ik geef het toe zo heeft het allemaal geen zin / De beuk erin. De beuk erin / Alles moet weg en dat is pas het begin'.

Alles moet anders, maar dat ideaal lijkt steeds verder uit zicht te raken. Of meer nog: het lijkt vooral gekaapt door rechts. Politiek rechts heeft in Nederland en veel andere westerse landen de wind stevig mee. Linkse oppositie komt maar moeilijk van de grond, mede omdat links moeilijk greep kan krijgen op deze rechtse opgang en op de maatschappelijke onvrede die deels daaronder ligt. Juist rechts positioneert zich daarentegen doorlopend als slachtoffer en bevechter van een zogenaamde linkse elite. Het slaagt erin op die basis de maatschappelijke onvrede te mobiliseren om zijn eigen agenda door te voeren en de onvrede af te wentelen op zondebokken. Rechts gebruikt hiervoor een giftige mix van misbruik van 'vrijheid van meningsuiting', fragiliteit, verdraaiing of ontkenning van feiten, geschiedvervalsing, angstpolitiek, verdeel-en-heerstechnieken en opportunistische inzet van linkse economische argumenten.

Die eigen rechtse agenda kent veel punten, maar in het oog lopend zijn het ontkennen of minimaliseren van klimaatverandering, een veiligheidsobsessie, afkeer van migratie en vluchtelingen, een sterke nadruk op Nederlands eigenbelang op het internationale toneel en naargelang de specifieke achtergrond behoud van 'nationale tradities en cultuur', inclusief stereotype genderverhoudingen, en het nagenoeg ongemotiveerd doordrukken van economisch juist rechtse maatregelen.

Vrijheid van meningsuiting

'Vrijheid van meningsuiting' is hierbij één van de nieuwe stokpaardjes van rechts. Oorspronkelijk een recht dat van belang is om het zich uitspreken tegen (onderdrukkende) macht mogelijk te maken, ziet rechts het vooral als een onbetwistbaar recht om rechtse meningen te uiten en vervolgens van verontwaardiging steil achterover te slaan als die reacties oproepen. Commentaar op de zoveelste racistische uitspraak? Of op meningen die vinden dat er op gendergebied niets anders is dan de vanaf geboorte vaststaande categorieën 'man' en 'vrouw'? Dan respecteer je de vrijheid van meningsuiting niet, aldus rechts. Het maakt de vrijheid van meningsuiting tot een vrijbrief voor racisme, seksisme en andere vormen van onderdrukking zonder dat daar enige kritiek op zou mogen komen.

> In het streven naar het verkrijgen van (electorale) achterban holt men achter rechtse stokpaardjes aan

Het gaat dan niet om bijvoorbeeld de aangiften tegen Wilders en Van der Staaij, waarvan je je kunt afvragen of dat de beste strategie is, maar puur om meningen die tegen rechtse meningsuitingen worden ingebracht. Onderwijl wordt er voortdurend geschreeuwd dat iedereen die door de heersende 'witte hetero cis-mannen'-norm wordt onderdrukt zich niet aan moet stellen en dat hen kwetsen moet kunnen. Sterker nog, juist de 'witte hetero cis-man' zou inmiddels de meest gediscrimineerde persoon zijn, omdat deze niet meer als de natuurlijke maatstaf wordt gezien. Een ridicuul verhaal van omgekeerde fragiliteit, maar met een behoorlijke mate van succes.

Leugens

Daarbij aansluitend zijn ook feitelijke correcties niet gewenst. Immers, in de ogen van flinke delen van rechts zijn hen onwelgevallige feiten slechts onderdeel van een links (globalistisch) complot, aangestuurd door Soros en zijn volgelingen. Een goed voorbeeld hiervan is de rechtse hetze tegen het Pact van Marrakesh. Deze niet bindende internationale verklaring over diverse aspecten van migratie is eigenlijk niet meer dan een dode letter, waarop geen enkel juridisch beroep gedaan kan worden. Het maakt de situatie voor de vele vluchtelingen in de wereld beter noch slechter. Rechts greep deze verklaring echter in diverse westerse landen aan om in korte tijd enorm rumoer te schoppen. Door het verkondigen van allerlei onzin over de mogelijke gevolgen van het pact – 'de poorten gaan wijd open' – en voort te borduren op de al langer ingezette angstpolitiek ten opzichte van vluchtelingen. Zo werd een volstrekt non-issue ingezet om antimigratieretoriek verder op te kloppen. In België viel de regering er zelfs over.

Zie ook hoe rechts zich wanhopig vastklampt aan een klein groepje pseudowetenschappelijke klimaatveranderingontkenners, die de zeer breed gedeelde wetenschappelijke consensus hardnekkig blijven ontkennen. Als dit al niet leidt tot gelijkaardige ontkenningen van klimaatverandering (of de menselijke invloed daarop) door de desbetreffende politici, dan wordt dit op z'n minst gepresenteerd als bewijs dat er nog een serieus wetenschappelijk debat gaande is en dat er vooral niet teveel ondernomen moet worden zolang dat nog loopt.

Opportunisme

Hierbij komen ook verdeel-en-heerstechnieken en het opportunistische inzetten van (economisch) linkse argumenten om de hoek kijken. Politieke leiders als Dijkhoff en Buma, die toch moeilijk verdacht kunnen worden van het nastreven van sociaal beleid, wierpen zich opeens op als woordvoerders van de 'gewone man' die economisch zou gaan lijden door het invoeren van klimaatmaatregelen. Beter dus nog maar even op de lange termijn schuiven, en vooral verzwijgen dat in het volstrekt tekort schietende Klimaatakkoord mede door hun opstelling vooral de industrie uit de wind wordt gehouden.

Deze greep naar linkse argumenten is geen geheel nieuw fenomeen. Zo profileert de PVV zich al jaren mede op het onderwerp 'zorg', terwijl een analyse van het stemgedrag van de Kamerfractie aantoont dat deze over het algemeen instemt met bezuinigingen en andere rechtse maatregelen.

Een deel van de directe aanleiding voor de greep naar linkse argumenten door VVD en CDA is te vinden in de opkomst van de zogenaamde 'Gele Hesjes', een beweging die uit Frankrijk met wisselend succes overwaaide naar andere Europese landen, waaronder Nederland. Hoewel inhoudelijk en ideologisch vaag en met verschil tussen diverse groepen die onder deze noemer naar buiten treden, kenmerkt deze beweging zich door een combinatie van linkse economische en rechtse nationalistische standpunten. Vluchtelingen zijn daarbij de gebeten hond. En helaas, ook de,

onder protest van een aanzienlijk deel de eigen leden, naar rechts schuivende houding van de SP ten opzichte van migratie sluit hier bij aan. In dit opzicht wordt mensen voorgehouden dat niet de sociaal-economische onderdrukking vanuit rechts het probleem is, maar klimaatmaatregelen, vluchtelingen en andere problemen, die door die linkse elite in stelling gebracht worden als wapen tegen de 'gewone man'. Terwijl nagenoeg alle nationale systemen een uitgesproken rechtse economische (kapitalistische) en nationalistische basis hebben, slaagt rechts er wonderwel in het bestaande systeem als de vijand te presenteren en zichzelf in de slachtofferrol te manoeuvreren.

Geschiedvervalsing

Het herinterpreteren van feiten beperkt zich niet tot actuele zaken. De bloederige Nederlandse koloniale geschiedenis dient opgepoetst en geherwaardeerd te worden. De oproep tot het tonen van meer VOC-mentaliteit van toenmalig premier Balkenende kon nog op veel kritiek rekenen, maar inmiddels mogen Baudet en zijn medefascisten van Forum voor Democratie ongestoord de lof zingen over de grootse Nederlandse plunderings- en veroveringstochten uit de geschiedenis.

Misschien nog wel meer problematisch is het wanneer dit op subtielere wijze gebeurd. NRC-journalist Kester Freriks probeerde in het vorig jaar verschenen manifest 'Tempoe Doloe, een omhelzing' de Nederlandse bezetting van Indonesië in een goed daglicht te stellen. Niet door de verschrikkelijke kanten hiervan te ontkennen, maar door deze ondergeschikt te maken aan de positieve belevenis en herinneringen van witte Nederlanders die er in de koloniale tijd meehielpen aan het onderdrukken en uitbuiten van de bevolking. Het leverde hem veel kritiek vanuit historici op, maar hij kreeg ook opvallend goedgezinde reacties vanuit medejournalisten en mensen die vonden dat het maar eens afgelopen moest zijn met schuldgevoelens en boetedoening over het koloniale verleden. Daarmee wordt dit debat ook naar het heden uitgehaald, want Freriks en zijn medestanders moeten niets hebben van het huidige dekoloniseringswerk uit voornamelijk niet-witte hoek.

Dit stuk zou aangevuld kunnen worden met vele andere voorbeelden. Zie maar hoe het rechtse, racistische geweld wordt neergezet tegen mensen die zich bij het Sinterklaasfeest hard maken voor een einde aan de racistische karikatuur 'Zwarte Piet'. Het zou culturele zelfverdediging zijn tegen een minderheid van '*social justice warriors*', die een einde willen maken aan nationale tradities en bijgevolg een bedreiging vormen voor de Nederlandse identiteit. Als dit geweld vanuit rechts al werd veroordeeld, ging het steevast gepaard met de opmerking dat andere kant net zo fout was door – geweldloos en respectvol – bij een kinderfeest te gaan demonstreren.

Zie ook maar hoe mensen die zich uitspraken tegen de homo- en transfobe Nashville-verklaring vanuit een deel van rechts – dat zich verder niet over deze verklaring wilde uitspreken – direct het verwijt kregen dat ze hun mond hielen over soortgelijke geluiden uit oerconservatieve moslimhoek. Datzelfde deel van rechts is intussen zelf alleen geïnteresseerd in vrouwen- en homorechten als wapen tegen moslims en migranten.

Ook bij het doordrukken van de verhoging van militaire budgetten in Europa komen meerdere van bovengenoemde strategieën om de hoek kijken, zoals angstpolitiek (Russen! Moslims!) en het verdraaien van feiten over huidige militaire capaciteiten en uitgaven.

Niet jezelf inperken

Het is zaak deze, soms ongrijpbaar lijkende, strategieën vanuit rechts te ontmaskeren en tegen te gaan. Helaas stellen veel delen van links zich vooral volgzaam op. In het streven naar het verkrijgen van (electorale) achterban holt men achter rechtse stokpaardjes aan in plaats van dat men met een eigen perspectief op de inderdaad reële maatschappelijke onvrede komt. Juist waar links zich niet laat verleiden tot het in wanhoopssprongen meegaan in verrechtsing en een duidelijk eigen geluid laat horen, vormt het uiteindelijk een steviger factor in het politiek en maatschappelijk debat en wordt het daarmee een kansrijkere speler met het oog op de toekomst.

> Het politieapparaat is de repressieve arm van het systeem en beschermer van de maatschappelijke status quo

Dit betekent natuurlijk niet dat je je helemaal blind moet houden voor maatschappelijke ontwikkelingen. Zoeken naar een aansprekende manier om je radicale boodschap over te brengen, naar aangrijpingspunten in het publieke debat of het naar voren brengen van dat deel van je strijdpunten dat op meer bijval kan rekenen zijn echter meer de aangewezen manieren dan het loslaten van standpunten zelf.

De beuk erin?

Hoe je die standpunten het beste naar voren brengt en/of daadwerkelijke verandering probeert af te dwingen is een vraag die per situatie bekeken moet worden. Publieksactie om iets op de agenda te zetten of meer mensen mee te krijgen? Harde actie om dingen daadwerkelijk in de weg te zitten of te saboteren? Nog iets heel anders? Een combinatie daarvan? Het hangt van allerlei factoren af, maar er zijn wel een aantal algemene uitgangspunten op een rij te zetten, naast het hierboven al genoemde 'jezelf niet inperken':

– *Alles moet anders:* Soms vind je je ineens in de ongemakkelijke positie dat je het huidige systeem van parlementaire democratie en (zogenaamde) rechtsstaat haast wel moet verdedigen tegen de nog onwenselijkere alternatieven uit rechtse hoek. Vergeet echter niet dat noodzakelijke veranderingen binnen dit systeem niet mogelijk zijn. Machthebbers zullen er alles aan doen om macht te houden en uit te breiden. Win je iets op één vlak, dan gaat dit niet zelden gepaard met een verslechtering op een ander vlak. Dus: streven naar het omver werpen van het kapitalisme blijft een noodzakelijke basis.

– *Vriendelijk vragen werkt niet:* Machthebbers komen niet ineens tot inzicht en zullen niet uit zichzelf veranderingen initiëren die aan hun macht tornen. Veranderingen moeten afgedwongen worden. Dat doe je niet met een moreel appèl of vriendelijk vragen, je moet voldoende druk opbouwen om machthebbers geen andere uitweg dan verandering meer te bieden. Vaak betekent dit dat je acties en andere activiteiten niet slechts binnen de kaders van het systeem van de machthebbers kunt uitoefenen. De wet kan en mag geen leidraad of grens zijn.

– *Wentel je niet in het systeem:* Iedereen leeft tegelijkertijd wel binnen dit systeem, er is niet aan te ontsnappen. Wees je daarvan bewust, weet dat het systeem soms beperkt bruikbaar is tegen zichzelf (bijvoorbeeld door juridische procedures in te zetten), maar houdt in de gaten dat de verandering uiteindelijk van buiten het systeem moet komen en stel je er dus niet afhankelijk van op. Een op het eerste gezicht aantrekkelijke actiemethode als burgerlijke ongehoorzaamheid draagt zo'n afhankelijkheid wel in zich mee, want het gaat ervan uit dat je het systeem door middel van wetsovertredende acties zover kunt krijgen zelf veranderingen door te voeren. Een ander punt is dat je bij veel acties niet ontkomt aan contact met de politie, bijvoorbeeld uit veiligheidsoverwegingen, maar dat is iets heel anders dan het voeren van gezellige gesprekken of het uiten van liefdesverklaringen in de hoop dat de politie zich aan jouw zijde gaat scharen. Er is ook geen sprake van 'er zijn goede en slechte agenten'. Het politieapparaat is de repressieve arm van het systeem en beschermer van de maatschappelijke status quo en daarmee onderdeel van de vijand. Een derde voorbeeld van je wentelen in het systeem is het distantiëren van radicalere acties, om aan te tonen dat jij wel een 'goede activist' bent, iemens waarmee vanuit het systeem best te praten valt. Wat je daarmee eigenlijk zegt is dat je uiteindelijk dichter bij het huidige systeem en de machthebbers staat dan bij die activisten die radicalere middelen inzetten. Dit betekent natuurlijk niet dat je geen kritische noten mag plaatsen, maar er zijn andere manieren te vinden om hierover een constructieve discussie te voeren dan je medeactivisten voor de buitenwereld af te serveren.

Ook in moeilijke tijden is het noodzakelijk om door te gaan met de strijd en om na te denken over hoe die het beste te voeren. Het is altijd goed om naar nieuwe wegen te zoeken, zonder oude methoden klakkeloos als passé te bestempelen en naar de geschiedenisboeken te verbannen. Wat mij betreft is hiervoor goede analyse en enige theoretische basis, waarin bovenstaande uitgangspunten een rol spelen, onontbeerlijk. Dus: ja, zeker, maar ook met beleid: de beuk erin!

door Mark Akkerman

rubriek

Sjakoo's boekentips

Elke utopie sinds Utopia is, duidelijk of onduidelijk, werkelijk of mogelijk, naar het oordeel van de auteur of de lezers, zowel een goede als een slechte plaats geweest. Elke utopie bevat een dystopie, elke dystopie bevat een utopie.

– Ursula le Guin

Deze keer bestaan de boekentips bijna alleen maar uit dystopische fictie. In de inleiding van het boek *Survive and Resist: The definitive guide to dystopian politics* kunnen we lezen dat 'romans ons, net als andere kunstvormen, kunnen helpen om de wereld om ons heen te begrijpen'. Dit boek heb ik verder niet gebruikt, ookal staan er wel veel interessante voorbeelden in van fictie gekoppeld aan politieke theorieën of daadwerkelijke dystopische staten. Maar de oplossingen die in het boek worden aangedragen, gebruikmakend van theorieën van onder andere Hobbes en over de slechtheid van de mens, bepleiten de noodzaak van democratische staten. Tja, toen ben ik toch een beetje afgehaakt.

Fictie dus, aangezien de schrijvers hiermee vaak willen laten zien hoe in hun ogen de werkelijkheid eruit ziet, waar we naar toe zouden kunnen gaan, of hoe het anders zou kunnen (en misschien ook 'moeten'?). Daarbij worden niet de standaardwerken die iedereen wel kent besproken, zoals *1984* van George Orwell of *Brave New World* van Aldous Huxley. Ook geen boeken van Ursula le Guin, die in de vorige *Buiten de Orde* al was getipt. En ook niet *The Handmaid's Tale* van Margaret Atwood, dat door de tv-serie al vrij bekend en gehypet is. Al deze boeken hoeven we niet nog eens extra onder de aandacht te brengen.

Hieronder een paar bekende en minder bekende boeken, een filmtip en toch nog een niet-fictieboek, omdat ik het niet laten kan.

Al de besproken boeken zijn verkrijgbaar/bestelbaar bij de betere boekhandels (Fort van Sjakoo te Amsterdam, Rosa te Groningen en Boekhandel Opstand te Den Haag).

Het Fort van Sjakoo verzorgde deze rubriek en heeft de boeken ook op voorraad. Ondersteun de enige alternatieve boekhandels van Nederland en bestel je boeken dáár.

Fort van Sjakoo,
Jodenbreestraat 24 te Amsterdam,
020-6258979
info@sjakoo.nl, .sjakoo.nl.

We
Yevgeny Zamyatin

De opwindende dystopische roman die George Orwells *1984* inspireerde en de ergste excessen van Sovjet-Rusland voorspelde…

We is een van de klassiekers van de dystopische sciencefiction, rijp voor herontdekking. In de 'One State' van de grote Benefactor zijn er geen individuen, alleen nummers en getallen. Het leven is een voortdurend proces van wiskundige precisie, een perfect uitgebalanceerde vergelijking. Primitieve passies en instincten zijn gedempt, individuele vrijheid wordt onderdrukt. Zelfs de natuur is verslagen, verbannen achter de Groene Muur. Maar er blijft één grens over: de ruimte. Nu, met de creatie van het ruimteschip Integral, zal die grens – en wat voor vreemde soorten er ook te vinden zijn – onderworpen worden aan het weldadige juk van de rede.

Eén nummer, D-503, hoofdarchitect van de Integral, besluit in de laatste dagen voor de lancering zijn gedachten vast te leggen ten behoeve van minder geavanceerde samenlevingen. Maar een toevallige ontmoeting met de mooie I-330 resulteert in een onverwachte ontdekking die een bedreiging vormt voor alles wat D-503 gelooft over zichzelf en de One State. Hij ontdekt – of herontdekt – de innerlijke ruimte en emotie, waaronder de liefde voor een ander mens.

Hoewel het fictie is, is het een verhaal dat geïnspireerd is door het oorlogscommunisme van de Sovjet-Unie, en daarmee natuurlijk verboden werd in Rusland. Tegelijkertijd satirisch en ontnuchterend, spreekt *We* tot allen die hebben geleden onder de onderdrukking van hun persoonlijke, economische en culturele vrijheid. Wat aan de lezer duidelijk wordt, is dat deze schijnbare fictie in onze tijd maar al te realistisch is.

Alma Books, Richmond 2017
320 pagina's, €10,95
ISBN 9781847496768

V for Vendetta (complete)
Alan Moore (auteur) en
David Lloyd (illustrator)

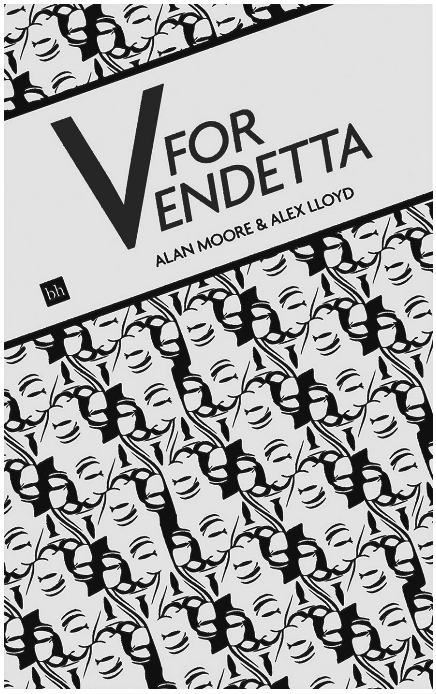
En dan bedoel ik de comicreeks, niet de film! De schrijver (zelf een overtuigd anarchist) wilde niet aan het verfilmingsproject meewerken. Zijn boodschap zou door de adaptatie voor film verwateren. Hij heeft zich dan ook uitdrukkelijk gedistantieerd van de film.

Het verhaal verbeeldt een dystopische en post-apocalyptische versie van de geschiedenis van het Verenigd Koninkrijk in de jaren negentig van de vorige eeuw, voorafgegaan door een kernoorlog in de jaren tachtig die het grootste deel van de rest van de wereld heeft verwoest. De wit-suprematistische, neo-en christofascistische en homofobe fictieve politieke partij Norsefire heeft haar tegenstanders in concentratiekampen uitgeroeid en regeert nu het land als een politiestaat.

De strips (tien in totaal) volgen het titelpersonage en de hoofdpersoon van het verhaal, V, een anarchistische revolutionair, gekleed in een Guy Fawkesmasker, terwijl hij een theatrale, revolutionaire campagne begint om zijn voormalige gijzelnemers te vermoorden, de fascistische staat omver te werpen en de mensen ervan te overtuigen het fascisme op te geven ten gunste van de anarchie.

V for Vendetta is een angstaanjagend en krachtig verhaal over het verlies van vrijheid en identiteit in een ijzingwekkend geloofwaardige totalitaire wereld én de verlossende kracht van de menselijke geest die ertegen in opstand komt.

Vertigo, New York 2008
296 pagina's, €22,95
ISBN 9781401208417

Film:
Metropolis (1927)
Fritz Lang en Thea von Harbou

De toekomst. Metropolis is een prachtige stad, waarvan de torens hoog boven de grond rijzen. De mensen floreren, de economie bloeit, de hangende straten zijn druk bezet. Maar Metropolis heeft ook een groot geheim, zo verborgen dat zelfs Freder Fredersen, zoon van oprichter Joh Fredersen, het niet weet. Hij brengt zijn vrije tijd door in de Eeuwige Tuinen, wanneer plotseling een vrouw opduikt met wat op een kinderklas lijkt. Ze komen uit de stad van de arbeiders, diep onder de grond, leert Freder. 'Dit zijn je broers', zegt ze tegen de kinderen, voordat ze gedwongen wordt te vertrekken. Freder is zo geïntrigeerd dat hij ze de diepte in volgt waar een zeer onplezierige ontdekking doet. De arbeiders worden uitgebuit, ze moeten werken als robots. Freder probeert zijn vader te overtuigen om dit te veranderen, terwijl de vrouw het moreel van de arbeiders hoog probeert te houden door te voorspellen dat er een man zal opstaan die zal bemiddelen. Iemand die iets zal gebruiken dat tussen de handen en het hoofd zit, namelijk het hart.

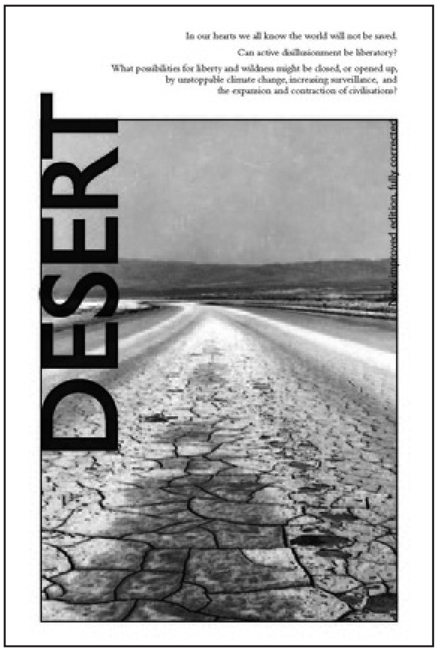
Desert

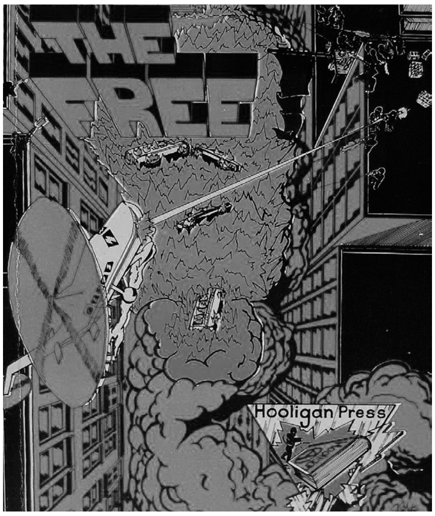
Aangezien deze boekentips dystopisch zijn, hier nog een dystopisch non-fictiepamflet.

Een nieuwe druk van de oorspronkelijke Britse tekst die zo werd beschreven: 'Een tekst die een belangrijke rol speelt in Le Comité Invisible's concept van de woestijn en ook van desertie, dit is een aanval op het optimisme en de hoop om de wereld te redden. Het stelt de vraag: "Wat betekent het om een anarchist of milieuactivist te zijn, als het doel niet langer het werken aan een wereldwijde revolutie en sociaal-ecologische duurzaamheid is?" In sommige opzichten is dit het equivalent van het nihilistisch communisme voor een groen anarchistisch publiek.'

John Zerzan noemde het in een radioprogramma een beetje een 'document van capitulatie'. Of dat zo is, kan men het beste zelf beoordelen na het te lezen en te bediscussiëren.

Active Distribution, Kroatië 2019
90 pagina's, €3,95
ISBN 9781909798724

The Free
M. Gilliland

‘...Ik ben zoiets als, op de vlucht in de waanzinnige regen,
van mijn trieste school en mijn vreselijke vader...
...dan stuit ik op een revolutie...’

Dit boek is voor het eerst uitgebracht in 1986 door Hooligan Press in Brixton en sinds september 2014 is er de herziene vijfde gedrukte editie met dubbele lengte: de grote *urban* anarchoroman over een anarchistische opstand die zich ontwikkelt tot een coöperatieve samenleving en een strijd tegen de krachten van de repressieve kapitalistische regering die de controle probeert terug te winnen. Het verhaal speelt zich af aan het begin van een geldvrije wereld en *The Free* is dan ook gratis te downloaden in verschillende formaten van haar populaire blog: thefreeonline.wordpress.com.

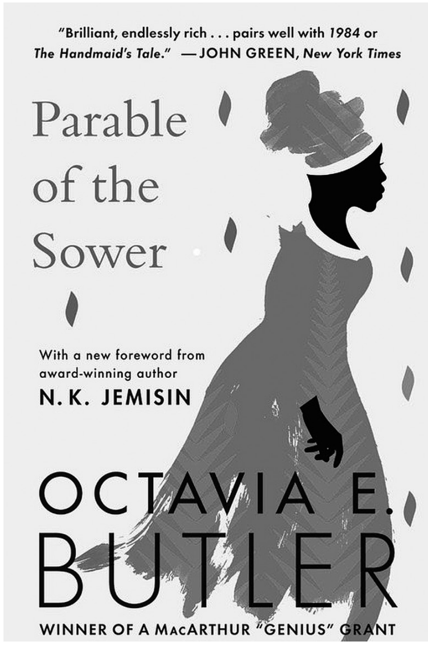
Hooligan Press, London 2014
453 pagina’s, €14,00
ISBN 9781501006890

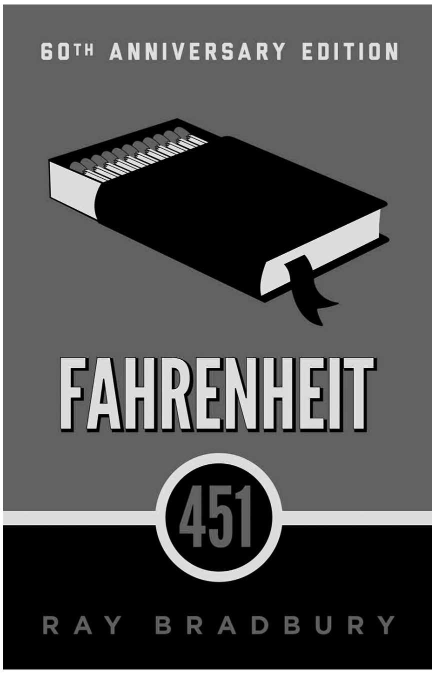
Parable of the sower
Octavia Butler

Als de wereldwijde klimaatverandering en economische crises begin jaren 2020 tot sociale chaos leiden, wordt Californië een plek vol gevaren, van een alomtegenwoordig watertekort tot massa’s vagebonden die er alles aan zullen doen om te overleven. De vijftienjarige Lauren Olamina woont in een gesloten gemeenschap met haar vader, familie en buren, beschut tegen de omringende chaos. In een maatschappij waar elke kwetsbaarheid een risico is, lijdt ze aan hyperempathie, een slopende gevoeligheid voor de emoties van anderen.

Vroegrijp en scherpzinnig, moet Lauren haar stem laten horen om haar geliefden te beschermen tegen de dreigende rampen die haar kleine gemeenschap koppig negeert. Wanneer vuur hun gemeenschap vernietigt, wordt Laurens familie gedood en wordt ze gedwongen een wereld in te gaan die vol gevaar zit. Met een handjevol andere vluchtelingen moet Lauren naar het noorden reizen om in veiligheid te komen, en onderweg een revolutionair idee bedenken dat voor de hele mensheid redding kan betekenen. Maar wat begint als een strijd om te overleven leidt al snel tot iets veel groters: de geboorte van een nieuw geloof... en een verrassende visie op het menselijk lot.

Headline Publishing Group, London 2019
320 pagina’s, €14,95
ISBN 9781472263667

Fahrenheit 451
Ray Bradbury

Guy Montag is een brandweerman. In zijn wereld, waar de televisie regeert en literatuur op het punt van uitsterven staat, steken brandweerlieden vaker branden aan dan dat zij ze blussen. Hun taak is het vernietigen van het meest illegale goed, het gedrukte boek, samen met de huizen waarin ze verstopt zijn.

Montag twijfelt nooit aan de vernietiging die zijn acties teweegbrengen, en keert elke dag terug naar zijn saaie leven en vrouw, Mildred, die de hele dag met haar televisie-‘familie’ doorbrengt. Maar dan ontmoet hij een excentrieke jonge buurvrouw, Clarisse, die hem laat kennismaken met een verleden waarin mensen niet in angst leefden en met een heden waarin men de wereld ziet door de lens van de ideeën in boeken in plaats van het gedachteloze geklets van de televisie.

Wanneer Mildred een zelfmoordpoging onderneemt en Clarisse plotseling verdwijnt, begint Montag alles wat hij ooit gekend heeft in twijfel te trekken en sluit hij zich aan bij de ‘illegalen’ – dissidenten. Fahrenheit 451 is een maatschappijkritische sf-klassieker die ruim veertig jaar na verschijnen nog altijd actueel is. Het gaat om de opstelling van de mens in een technocratische, totalitaire samenleving. Het bevat ook een waarschuwing tegen het Mccarthyisme (de heksenjacht op vermeende communisten) aan het begin van de jaren vijftig.

Engelstalige uitgave
Harper Collins, London 2008
227 pagina’s, €13,95
ISBN 9780006546061

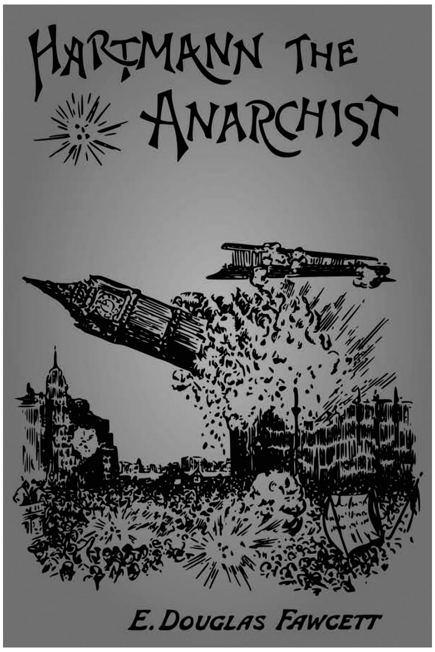
Nederlandstalige uitgave
Lebowski, Amsterdam 2017
190 pagina’s, €19,99
ISBN 9789048839964

Hartmann the Anarchist
Or The Doom of the Great City
Edward Douglas Fawcett

Dit is een verhaal over terrorisme, technologie en anarchie dat meer dan honderd jaar geleden is geschreven. Deze herdruk is van 2008 en de onderstaande ietwat gedateerde omschrijving is van Ian Bone (ja, die van *Bash the rich: true-life confessions of an anarchist in the UK*).

‘Als je dacht dat Ursula Le Guin de beste anarchistische sciencefictionschrijfster was, wacht dan tot je *Hartmann the Anarchist: Or The Doom of the Great City* hebt gelezen. Rudolph Hartmann was een kei van een man. Het was gewoon zijn pech dat hij zijn tijd ver vooruit was geboren. Als in de zomer van 2009 zijn luchtschip The Attila boven Londen was verschenen en het parlement aan diggelen had geschoten alvorens de bankiers in de stad te vernietigen, zou hij een nationale held zijn geweest. Sterker nog, als hij onderweg een paar van de Metropolitan G20-politieagenten had meegenomen, dan zou het land aan zijn voeten hebben gelegen. Uit zijn analyse van de redenen om de City of London te bombarderen blijkt dat hij zich al jaren voor anderen als eerste bewust was van het kwaad van de globalisering: “Zijn doel was om de kamers van het hart van de beschaving te doorboren, dat het bloed van het kapitaal overal door de slagaders pompt: van Rusland, Australië, India, door de haarvaten van de bontbedrijven van Noord-Amerika, de mijnbouwondernemingen in Ecuador en de handelsstoombootjes van de Afrikaanse rivieren.” Hartmann, die de oude slogan van de *Green Anarchist* in ere houdt, wil niets minder dan de “vernietiging van de beschaving” – bereikt door de loden dood uit de lucht te gieten. Hij is geen hervormingsgezinde.

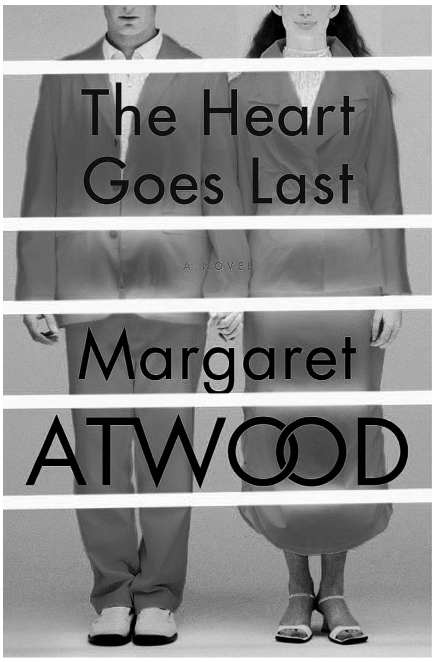
Maar Hartmann heeft geheime helpers op de grond – samenzweerders in Nechaevstijl die alleen al in Londen twaalfduizend mensen sterk zijn. Ze hebben het huis van de minister van Binnenlandse Zaken (Angry Brigade) al opgeblazen en de helft van het rijke Kensington in brand gestoken. Er zitten natuurlijk – ahem – een paar kleine haken en ogen aan Hartmanns klassenanalyse als hij bijvoorbeeld de arbeidersklasse “de zwijnachtige menigte” noemt. Hij is niet kieskeurig als ook zij vergaan omdat ze “lang met het systeem hebben samengewerkt”. Maar dit is een kleinigheid gezien de genialiteit in zijn verhaal – en hoe dan ook is het terecht dat Hartmann hen doet bespotten omdat zij niet in opstand zijn gekomen tijdens zijn eerdere moordaanslag op de kroonprins op Westminster Bridge. Net als bij Emile Henri en Ravachol, zijn er geen onschuldigen voor Rudolph Hartmann. Ik neem aan dat Hartmanns minachting voor “de zwijnachtige menigte” in feite niets meer is dan een gematigde afwijzing van het laat-victoriaanse consumentisme! Maar ontspan en geniet gewoon van het parlement en de bankiers in de City of London die worden vernietigd door de goede, ouderwetse anarchisten die met een bom werken. *Hartmann* werd geschreven door E. Douglas Fawcett toen hij pas zeventien jaar oud was. Hij wilde Jules Vernes kapitein Nemo en Robur de Veroveraar een stap verder brengen dan Verne zelf anticipeerde. Dit is een lang verloren gewaande anarchistische klassieker, die voor het eerst gepubliceerd is in 1892 en al meer dan honderd jaar

niet volledig herdrukt is. E. Douglas Fawcett toont voor een zeventienjarige jongen een verbazingwekkend bewustzijn van scheuringen in de socialistische bewegingen en leidde zelf een opmerkelijk leven. Hij was een theosoof, beklom de Matterhorn op 66-jarige leeftijd, was een ervaren skiër en motorracer, en werd piloot toen hij 84 was.’

Helaas is deze herdruk niet meer verkrijgbaar. Wel heeft de anarchistische bibliotheek in Amsterdam er eentje te leen. Daarnaast is de oude druk als pdf op het internet te vinden, via DuckDuckGo of via Disroot gemakkelijk te vinden.

Tangent Books (Bone Imprint), London 2009
188 pagina’s, €7,20
ISBN 9781906477288

The heart goes last
Margaret Atwood

Stan en Charmaine, een jong stedelijk echtpaar, zijn getroffen door banenverlies en faillissement te midden van een nationale economische ineenstorting. Gedwongen om in hun derdehands Honda te leven, waar ze kwetsbaar zijn voor zwervende bendes, denken ze dat de gesloten gemeenschap van Consilience het antwoord op hun gebeden kan zijn. Als ze een levenscontract tekenen, krijgen ze een baan en een mooi huis... gedurende zes maanden per jaar. De andere maanden moeten de ingezetenen hun huizen verlaten en als medebewoners in het gevangenissysteem Positron verblijven. Op het eerste gezicht lijkt dit de moeite waard: ze hebben een dak boven hun hoofd en eten op tafel. Maar wanneer een reeks verontrustende gebeurtenissen zich ontvouwt, begint Positron er minder uit te zien als een verhoord gebed en meer als een ijzingwekkende profetie die uitkomt. *The Heart Goes Last* is een levendige, indringende visie op ontwikkeling en verval, vrijheid en toezicht, strijd en hoop en de tijdloze werking van het menselijk hart.

Knopf Doubleday Publishing Group, New York 2016
400 pagina’s, €12,95
ISBN 9781101912362

door Mollie Steimer

Privacy-activisme

Ook een manier om Dystopia te lijf te gaan

De strijd voor het behoud van de mogelijkheden om een privéleven te leiden, en het recht op bescherming daarvan, is een van de vele invalshoeken die nodig zijn om de ontwikkeling van een afschrikwekkende *Brave New World* tegen te gaan.

Privacy gaat verloren als alle doen en laten van iedereen continue wordt geregistreerd, gecontroleerd, geanalyseerd en gemonitord. Privacy is een begrip wat geen zelfstandige waarde toekomt, maar voorwaarde stellend is voor vrijheid. De vrijheid waarbinnen mensen zelf kunnen bepalen hoe zij willen leven en de regie over hun eigen leven kunnen voeren. De relatieve vrijheid die de mens in de huidige samenleving formeel toekomt zolang men zich houdt aan de randvoorwaarde dat men een ander geen schade daarmee toebrengt. Met de aantekening dat deze vrijheid in de praktijk van verleden en heden al danig gefnuikt wordt door onder andere economische omstandigheden.

> Privacy gaat verloren als alle doen en laten van iedereen continue wordt geregistreerd, gecontroleerd, geanalyseerd en gemonitord

De onderwerpen waar privacy-activisme zich mee bezig houdt zijn schier oneindig maar knopen aan bij de klassieke grondrechten van recht op bescherming van een privé- en gezinsleven, recht op lichamelijke integriteit, vrije toegang en uitwisseling van informatie, vrijheid van vergadering, recht op uitzondering van algemene wet- en regelgeving op grond van levensovertuiging/gewetensbezwaar.

In de praktijk gaat het dan om bijvoorbeeld onderwerpen als biometrische identificatie technieken, de digitaliseringsdwang en -drang, gedragscontrole in de publieke ruimte door camera's, kentekenregistratie, OV reisgedragvastlegging, *drones*, Global Position Systemen (GPS). Over het verzamelen (datamining) en analyseren van persoonsgegevens en omzetten daarvan tot (risico- en verdien-) profielen. Van 'slimme' meters en smart city toepassingen tot dataverwerking van gegevens die mensen aanleveren via draagbare

We mogen daarbij aanvoeren dat het om een relatief nieuwe bedreiging gaat vergeleken bij zaken als bijvoorbeeld de aantasting van het klimaat door menselijk handelen of de ongelijkheid veroorzaakt door het grootkapitaal. Maar dat neemt niet weg dat het ook gaat om een ontwikkeling die zich zodanig invreet in de haarvaten van de samenleving dat dit niet zo maar even terug te draaien valt als er eindelijk oog komt voor de gevaren en bezwaren die het gemak van de digitalisering ook met zich meebrengen.

elektronische registratie hulpmiddelen *(wereables)* en gebruik van elektronische communicatiemiddelen.

Het is een ontwikkeling die niet zomaar even terug te draaien is

Het gaat om een nieuw web van totale surveillance van individuen en groepen bestaande uit detailregistraties van individuele betalingen van bijvoorbeeld ticketverkoop en dagelijkse boodschappen in de supermarkt tot grootschalige systemen waarbij de overheid en het bedrijfsleven over alle medische gegevens in Nederland wil kunnen beschikken en alle detail- en metadata van ieder telefoongesprek, e-mailverkeer en internetbezoek (via het NSA internetkabel-aftap programma PRISM en de nieuwe wet op de inlichtingen en veiligheidsdiensten 2017 (WIV, ook wel bekend als de Sleepwet), met betrekking tot elektronische communicatie).

Privacy-activisme is in het licht van het grote belang en in het kader van de uitgebreide problematiek als ondergeschoven kindje in de actiewereld te beschouwen. Het ontbreekt daarbij niet alleen aan menskracht en financiële middelen om een vuist te kunnen maken tegen de gigantische belangen van de overheid en het bedrijfsleven die de technologie in dit digitale tijdperk laten (blijven) bepalen hoe de toekomstige maatschappij vorm krijgt.

Het ontbreekt ook aan de kunde om de uiterlijke verschijnselen van de privacyaantasting te verbinden aan de achterliggende samenhangende belangen van het surveillance-kapitalisme met die van het militair-industrieel complex, in een tijdgewricht dat de machtsverhoudingen van de huidige wereldorde aan het verschuiven zijn.

Burgerrechtenvereniging Vrijbit is in Nederland een van de organisaties die probeert tenminste enig tegenwicht te bieden aan de huidige ontwikkelingen. Door het vergroten van kennis en bewustwording. Door directe actie. Door beïnvloeding van de politiek en het voeren van rechtszaken. Kortom door het hele scala aan actiemiddelen in te zetten wat binnen de kaders van de wet ons daartoe ter beschikking staat. We werken daarbij samen met andere privacyorganisaties in binnen- en buitenland, maar kunnen met zijn allen nog geen fractie van het werk doen wat verzet zou moeten worden.

Vandaar dat we een vlammend beroep doen op mensen om de gelederen te versterken. Door steun te verlenen aan onze en andere privacyorganisaties en/of door zelf actief met het onderwerp aan de slag te gaan. Rechtstreeks dan wel via de verbinding met activisme op gebied van milieu, vreemdelingenbeleid, antimilitarisme, pro behoud van cash betalingen, beter onderwijs, betere zorg, alternatieve leefvormen enzovoort.

door J.M.T. (Miek) Wijnberg
voorzitter van Burgerrechtenvereniging Vrijbit

Meer info

Zie vrijbit.nl of neem contact op met Burgerrechtenvereniging Vrijbit, Kruisweg 32, 3513 CT Utrecht, of e-mail bestuur@vrijbit.nl.

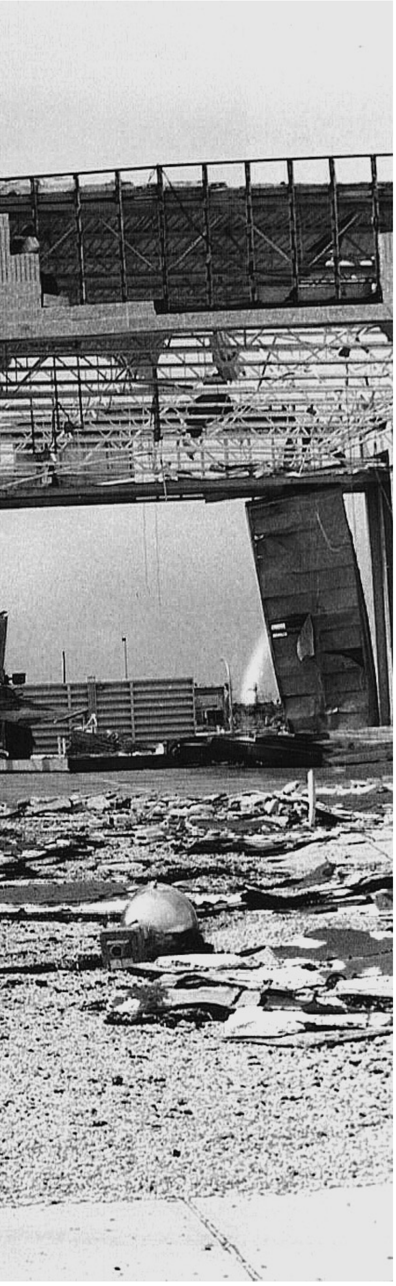

De **gewapende beschermers van klimaatverandering**

De krijgsmacht maakt zich op om ons te beschermen bij de komende klimaatverandering. Met een International Military Council on Climate and Security wordt kennis ontwikkeld over hoe legers zich moeten voorbereiden op de komende rampen. Dat de krijgsmacht zelf een hele grote vervuiler is – met alle zware vliegtuigen, voertuigen en vaartuigen zelfs de meest vervuilende organisatie – is daarbij natuurlijk een beetje pijnlijk. Daarom wordt gestreefd naar verduurzaming. Bij wijze van proef vliegen vier Nederlandse F-16's met brandstof waarin 5% frituurvet is bijgemengd. Je moet er niet aan denken hoeveel milieuschade er wordt aangericht als de krijgsmacht in zijn totaliteit op biobrandstof zou overstappen.

Militairen zien voor zichzelf een belangrijke rol als hulpverlener na klimaatrampen. Er is ervaring opgedaan in het Caraïbisch gebied, het rijksdeel waar klimaatverandering nu al een zware wissel trekt. Orkanen zijn er een jaarlijks fenomeen, maar door klimaatverandering worden ze heftiger en nemen ze zwaardere regens mee, waardoor de kans op overstroming toeneemt.

Orkaan Imelda raasde in 2017 over Sint Maarten. Het Nederlands marineschip Karel Doorman bracht hulpgoederen en materieel voor herstelwerkzaamheden. Nederlandse militairen zagen toe op orde en veiligheid. Ook na de recente ramp op de Bahama's verleende Nederlandse militairen bijstand. Amfibisch transportschip

Verder zal de krijgsmacht blijven doen wat ze al doet sinds de voor sommigen Gouden Eeuw: het beschermen van de toegang tot grondstoffen

Johan de Witt en twee ondersteuningsschepen waren toch al in de buurt voor een oefening. Als de marine voor hulpverlening eerst vanaf Nederland naar het Caraïbisch gebied moet varen gaat daar nogal wat tijd overheen. Maar er ligt permanent een marineschip in 'de West' gestationeerd en de krijgsmacht ziet mogelijkheden voor taakuitbreiding. Ze beschikt immers over een snel inzetbaar logistiek apparaat. De vraag is natuurlijk wel of het zo fijn is als de orde op je eiland bewaakt wordt door zwaar bewapende Nederlandse militairen. Ook is de vraag of niet beter geïnvesteerd kan worden in kustbescherming, stevigere woningen en stormschuilplaatsen. En wie moet helpen als de militairen elders zijn ingezet voor oorlog of interventie? Dat blijft natuurlijk hun hoofdtaak.

De krijgsmacht maakt zich zorgen over 'klimaatveiligheid'. Door klimaatverandering zullen oorlogen, migratie en geopolitieke instabiliteit toenemen. Maar de militaire mannen en vrouwen staan pal aan de grenzen. Want stel je voor dat al die mensen die slachtoffer worden van watertekort, misoogsten en overstroming als gevolg van de onverantwoorde westerse CO_2-uitstoot hier een (nieuw) leven komen zoeken. Met behulp van de nieuwste technologie uit de wapenindustrie zal de krijgsmacht ons niet alleen 'beschermen' tegen de Russen en de Chinezen maar ook tegen klimaatvluchtelingen. Voor klimaatvluchtelingen geen klimaatveiligheid, want als Nederlandse militairen het hebben over veiligheid gaat het in de eerste plaats over Nederland, Europa en de NAVO.

Verder zal de krijgsmacht blijven doen wat ze al doet sinds de voor sommigen Gouden Eeuw: het beschermen van de toegang tot grondstoffen, met name fossiele brandstoffen. De duurste wapensystemen van het Nederlands leger, de F-35 gevechtsvliegtuigen en de LC-fregatten, zijn niet bedoeld voor grensbescherming maar voor oorlogvoering op de lange afstand. Daar komen als het aan Defensie ligt nog een paar onderzeeboten van een miljard euro bij om overal op te kunnen treden waar economische concurrenten de grondstofaanvoer zouden kunnen bedreigen. Of ze kunnen worden ingezet tegen eigenwijze nationale regeringen die zelf over oliebronnen willen beschikken in plaats van buitenlandse maatschappijen de vrije hand geven. De krijgsmacht is de gewapende arm van de vrijemarktpolitiek. 'Onze' militairen zullen het plunderen van de planeet desnoods met geweld mogelijk blijven maken. Dat is nu eenmaal hun taak.

door Wendela de Vries, Stop Wapenhandel

Verwardspraak? Meld het!

De stille dystopie die aan onze voordeur staat: de normaliteitsdictatuur

Dit artikel is opgedragen aan Vladimir Boekovski, overleden 27 oktober 2019.

De vijfde april, 2025. Mijn medestudente heeft een dwangmatige neiging gekregen om haar hand om mijn arm te klemmen. Er is iets veranderd in haar stem. 'We gaan naar professor Heiman' – besluit ze. Waarom? – vraag ik zwijgend. De tweeëntwintigjarige vrouw kijkt mij met haar grote bezorgde blauwe ogen recht aan. Dat soort blikken ken ik. Het is weer zover! Ik word aangezien voor tijdbom. En ik was al bekend met de onomkeerbare kettingreactie die dan op me afstormt. Uniformen. Alles *slow-motion*, en toch razendsnel. Met m'n rug tegen de muur. Ik ben neergestort, kijk omhoog, de ogen doen pijn van het staren in tl-lampen en de feloranje filter van mijn gedrogeerde blik. Nerveuze gestaltes omringen me, pakken me beet bij de enkels en bovenarmen. Ik word opgetild en teruggeworpen in het hier en nu. Klaslokaal. Reguliere kamertemperatuur. De geur van schoolbord, koffie en opengeslagen derdehands studieboeken. De zogenaamde ontmaskering als tijdbom maakt dat ik zo snel mogelijk hier weg wil. Laat het college over de Eurozone maar zitten. Maar wanneer ik het voornemen om naar huis te gaan uitspreek, verliest de stem van mijn medestudente alle restkalmte. Ze staat nu, net niet knielend, te smeken dat ik met haar mee moet gaan. Ik bied mijn excuses aan voor mijn afwijzing van dat voorstel, en maak grote passen om te maken dat ik wegkom. Hoge kreten en snelle passen volgen vlak achter mij. De verlamming krabbelt als razendsnelle mieren steeds hoger vanuit mijn enkels naar de bovenbenen. Ik schud het weg en ren door. Nog nooit in mijn leven heb ik me zo snel over traptreden bewogen.

> Men luistert niet naar je, maar vinkt af

Zoals alle mensen doen bij het zien van een tikkende tijdbom, begint mijn medestudente een race tegen de klok. Terwijl ze niet in staat is om me rennend bij te houden, schreeuwt ze naar anderen om haar hierbij te hulp te schieten. Gemobiliseerd door de geschreeuwde duidingen van mijn medestudente, krijg ik ineens een groeiend aantal vastberaden achtervolgers achter me aan. Deze ranke meid lijkt welhaast een *videogame*personage die de omstanders met een magische kracht mee kan mobiliseren in haar missie. De magische spreuk is hier de duiding: *Verwardspraak*.

Ik zet een eindspurt in en met een klein zijwaarts sprongetje schuif ik netjes tussen twee sluitende deuren direct een tramwagon in. Nu ben ik weer terug naar de wereld zoals die was voordat ik de collegezaal had betreden. In de collectieve verbeelding van de tram-

reiziger ben ik geen tijdbom, maar een goedaardige medemens. Ik ben alledaags onder de alledaagsen, tenzij ik hier *Verwardspraak* ga bezigen: eerder noemde men dit 'verward gedrag'. Nu ik in *Normaalspraak* zit, weerkaatsen de woorden waarmee mijn achtervolgers dat stilzwijgende vertrouwen onder de medereizigers in mij in één klap kunnen uitschakelen, terug naar de zender.

Nu ik was ontkomen, moest ik erop voorbereid zijn dat mijn vastberaden achtervolgers steeds rigoureuzere middelen zouden inzetten. Zonder twijfel. Eén telefoontje naar de autoriteiten, of dat nu de politie is of het zogenaamde 'meldpunt verwarde personen', kan voldoende zijn om mij terug te katapulteren naar de tijdloze ruimten waar ik nooit meer wilde zijn: de isoleercel of de kliniek. Het is in feite een escalerende cirkel. Hoe meer ik wil ontkomen, hoe sterker de destructieve projecties op mij. Want wie rent er nou weg voor 'hulp'? Ik kon erop rekenen dat de instanties bij mijn thuisadres zouden aanbellen en bij de universiteit zouden langsgaan. Eigenlijk kon ik praktisch nergens heen waar ik wilde zijn. Ik was nu voortvluchtige.[1]

In de tram dwalen mijn gedachten af naar de waarschijnlijke aanleiding voor dit alles. Gisterenavond stortte ik even in tijdens een chatgesprek met een goede kameraad. Ik had gezegd dat ik depressief was, het leven niet meer zag zitten. Boos was op de maatschappij. Ik moet mijn tijdelijke studentenkamer uit. Mijn gedwongen nomadenbestaan breekt me. Later die avond had ik – onnadenkend – de woorden 'zelfmoord', 'bom' en 'massa-extinctie' gebruikt toen we het hadden over de huidige nucleaire dreiging. Nu vervloekte ik mezelf. Waarom was ik niet voorzichtiger geweest? Het is algemeen bekend dat onderwijsinstellingen het internetgedrag van hun studenten en medewerkers monitoren. Schoolbloedbaden en -suïcides brachten rechtszaken. Rechtszaken verhitten het 'verantwoordelijkheidsgevoel', of beter: het aansprakelijkheidsgevoel. En de vliegen van de risicocommercie pikken de zoete geur van de aansprakelijkheidsgedrevene binnen *no-time* op. Gladgekamde types in zakenpakken lopen de deur plat bij de decaan om haar veiligheidsbewustzijn aan te wakkeren. Met een spierwitte glimlach vertellen ze haar dat hun app op andere scholen al '*tienduizenden* levens' heeft gered. Het begon met het *text-minen* van onze schoolemail. Gebruik je termen als 'zelfmoord', 'vermoorden', 'neersteken', 'massamoord' of 'depressief', dan meldt het systeem jou aan een schoolmedewerker die over verdere stappen beslist. Later werden ook degenen gemeld die digitaal lopen te stamelen, die onsamenhangend antwoordden in de chat. De applicatie scant niet alleen onze teksten, maar typsnelheid, omvangrijkheid van de chat-antwoorden, en ons nachtelijk gebruik van communicatiemiddelen. Een *Guardian*-artikel uit 2019 meldde dat Angelsaksische scholen de technologie al sinds 2015 grootschalig toepassen.[2] Rond 2016 begon er veel wetenschappelijke lectuur te verschijnen over het opsporen van de *digitale voortekenen* van zaken zoals psychose, manie of suïcidaliteit. Tegenwoordig is dit soort surveillance ook in Nederland uitgebreid naar al onze digitale communicatie, van privé-email tot de standaard chatapplicaties. Zo is de school niet aansprakelijk als er 'iets gebeurt'. Maar in 2023 bleek het volgende. De herkenning van 'samenhangend taalgebruik' is zodanig op een westerse, witte meerderheid gebaseerd, dat het algoritme maar op een gegeven moment besloot om alle studenten met verschillende Aziatische en Afrikaanse achtergronden te *shortlisten*.

Vorige week geschiedde in Amsterdam precies hetzelfde als eerder in de Verenigde Staten, zoals bericht in het eerdergenoemde *Guardian*-artikel. Een student kreeg opeens politie op huisbezoek toen hij aan het chatten was met een vriend over diens suïcidale gedachten. Gedáchten. Hebben niet juist de meest wanhopige zielen een vertrouwde plek nodig om erover te kunnen praten? Deze arme deugniet werd afgevoerd met een ggz-busje, waar kalmerende medicatie hem wachtte. In een isoleercel die sinds 2017 geen isoleercel meer heet omdat de opsluiting tegenwoordig geschiedt in een warm *Ikea*-decor. De knul heeft drie weken vastgezeten.

Het is ironisch. Technologie is beter dan ooit in staat om te zien wat er door ons hoofd heen gaat, maar toch lijken er meer geweldsdelicten en suïcides plaats te vinden dan ooit. Iedereen is bang, wantrouwig en eenzaam. Profilering lost die angst niet op, maar sluit ons op in de eenzame plicht ons stressvrij te gedragen. De helpende hand wordt een afstandelijke kalmeringsprik, neerbuigend en risico-geobsedeerd. Men luistert niet naar je, maar vinkt af.

De tramrit verloopt soepel. Ik omarm de schijn van onschuld, die ik consumeer in de schaduw waar ik schuil voor de alarmistische schijnwerper. Ik open een achtergelaten krant: 'Politie jaagt opnieuw met drones op daklozen in de duinen'. Ik herinner me een vergelijkbaar krantenbericht uit 2018. Daklozen die worden 'opgespoord' worden naar de 'juiste zorg' gestuurd. Ik leg de krant weg. Centraal station. Een nieuw reclamebord wint enkele secondenlang mijn aandachtige blik. Er staat: 'Heb oog voor elkaar. Help *Verwardspraak* opsporen en voorkómen. Bel het *Meldpunt Verwardspraak*.' Vanaf 2017 is er steeds vaker geroepen om deze meldpunten en werd de burger klaargestoomd om te melden.

Ik huiver. Ik word op dit station overal omgeven door de Bezorgde Burger. Deze is door dit soort campagne-uitingen altijd paraat en bereid te melden als deze afwijkend gedrag signaleert. Ik prijs mezelf gelukkig voor mijn huidige capaciteit in te schatten hoe normaal ik overkom. Naast 'risicobewuste' burgers, wemelt het hier van de scanauto's met camera. Krijg ik een paniekaanval of psychose, dan moet ik maken dat ik hier wegkom: uit het zicht van burger en camera. Organische en mechanische ogen spannen op een onheilspellende manier samen in deze samenleving: de burgermeldingen genereren een discriminerende selectie aan meldingen die on-neutraal 'incidenten' worden genoemd. De technologie leert vervolgens risico te identificeren op basis van onze vooroor-

delen. Zogenaamd objectiever, voelt het respectabele deel van de bevolking zich bevestigd in zijn vooroordeel. De organische staar brandt nóg meer in de nekken van de onrespectabelen, van óns. De technologie neemt dit mee. Enzovoorts.

De camera's van de scanauto doorlichten razendsnel alle gezichten en weten deze te koppelen aan allerlei gegevens. Terwijl deze technologie oorspronkelijk is bedacht om foutparkeerders effectiever op te sporen, is het aantal doeleinden de laatste jaren immens uitgebreid. In 2019 werd daar al voor gepleit, onder andere door een bevlogen vertegenwoordiger van de *Stichting Dutch Institute for Technology, Safety and Security* in het programma Nieuwsuur.

Wie meerdere meldingen over zich als 'verward persoon' heeft staan, wordt extra in de gaten gehouden, evenals mensen met een combinatie van enkele van de volgende registraties: een onbekende woon- of verblijfplaats, woonadres in een postcodegebied met veel huishoudens met 'niet-westerse achtergrond', verleden gedwongen psychiatrische opnames, justitiële aantekeningen, registratie als uitkeringsfraudeur, risicoburger-notatie in het pre-2021 *SyRI*. Het lijkt op de risico-indicatoren die ik tijdens een excursie in 2018 al hoorde langskomen bij een region*aal Veiligheidshuis*. Men vertelde me daar dat van elke aangehouden verdachte zo'n snel scan wordt gemaakt, puttend uit vele verschillende officiële registers. Er wordt dan een totaal-risicoscore berekend, waarbij ook indicators van schuldproblematiek bijdragen aan een hogere score. Ik kan me niet herinneren of 'postcodegebieden met veel huishoudens met niet-westerse achtergrond' daarbij zat, maar het was wél al in 2015 een indicator in Rotterdam voor het definiëren van een wijk als minder 'leefbaar'. En dat terwijl er meer inbraken leken te zijn in de wittere wijken.

Zuurstof vlucht geschrokken weg uit mijn longen

De camera's letten ook extra op de zogenaamde '*CTER*'-gevallen ('*Contra Terrorisme, Extremisme en Radicalisering*'), een code die in 2017 op anarchistische antirepressie-activisten werd toegepast. Ik heb gehoord dat ze deze code sinds 2023 geven aan *Extinction*-rebellen. Links-activisten waarvan bij de Nationale Politie bekend is dat ze 'psychische problematiek' hebben of huisvestingsproblemen, krijgen sinds recent deze *CTER*-code. Die praktijk is geïnspireerd door een *Bureau Beke*-rapport uit 2018, *Links-extremisme in beeld*. Daarin werd de aanname geopperd dat dit soort activisten sneller 'extremistisch' en 'gewelddadig' worden. Tenslotte wordt er gescand of jij op de radar staat als een '*gezocht* verward persoon': een gebruik van de scanauto dat al in 2019 bepleit is. De getraceerde 'gezochte verward persoon' krijgt gelijk 'verwardenvervoer' achter zich aan, hetgeen 'onopvallend' moet geschieden. Dat werd in 2017 al besloten. De vroegere politiewagen en de felgekleurde 'psycholance' joegen de gedoemde doelwitten te veel op de vlucht.

Vijf jaar geleden is de *Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg* ingevoerd. Sindsdien kan de politie makkelijker mensen met 'verward gedrag' van de straat pikken en tegen hun wil in laten vervoeren naar een 'geschikte plek voor observatie'. Op deze vaag omschreven locatie krijgen deze gegijzelden de 'nodige zorg' van de agenten, wat onder andere kan inhouden: doorzoeken van woning, kleding of lichaam en het verbieden van communicatiemiddelengebruik. Deze wettelijk bekrachtigde 'zorgopsluiting' mag maximaal achttien uur duren: daarna moet een psychiater deze gegijzelden beoordeeld hebben en beslissen of er langere tijd nog gedwongen 'zorg' nodig is. In 2020 had nog niemand in activistenkringen enig benul van deze wet. Inmiddels wordt dit onbekende machtsmiddel steeds meer ontdekt als intimidatie- en sabotagemiddel tegen activisten. In het Groot-Brittannië van 2018 werd een vergelijkbaar 'zorg'-detentiemiddel al eens ingezet tegenover een anti-schaliegasactiviste (#freesadie). Dat de psychiatrie en rechter niet meegaan in deze groeiende politieke heksenjacht op straat naar alles dat afwijkt of rebels is, maakt de hetzecampagne van de politie alleen maar luider. De media blijken een gewillige toehoorder en megafoon voor ze: '*Tikkende tijdbommen moeten van de straat*', '*Politie kan het niet alleen!*', '*Burger onnodig in gevaar en ggz ziet geen urgentie!*'.

De ongelukkigen die herhaaldelijk doelwit worden van deze pesterij, bouwen een leuke collectie op van politieregistraties als 'verward persoon'. Dat heeft allerlei vervelende gevolgen voor latere kansen op een woning of een baan. Met een recente registratie als 'verward persoon' mag je niet in bepaalde postcodegebieden een huis huren. In Rotterdam gebeurde selectieve weigering van kandidaat-huurders op basis van een politiescreening al langere tijd. Maar sinds de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek is aangepast in 2018, kan dit ook elders. Het is een van de redenen waarom ik zo moeilijk een studentenkamer vind.

Ik wil een taxi. Ik ga weg van hier, uit de Randstad (tegenwoordig *Ayn Randstad*), en onderduiken bij een Duitse kameraad. Maar er is geen ontsnappen meer aan. Portofoonrelaas in mijn nek kondigt rampspoed aan. Zuurstof vlucht geschrokken weg uit mijn longen na een krachtige stoot op mijn rug. De stoep komt dichterbij. Ik word bij mijn pols gegrepen, mijn arm naar achteren gestrekt. Iets dat ademt hurkt boven mij neer. Midden in een vergeten steeg lig ik plat op mijn buik. Aan mijn rechterkant staat een man van in de vijftig. Zijn lijf is stevig en is gehuld in de mij welbekende blauwe variant van het ambulance-uniform.

'*E33* is gevonden. *Code Oranje* blijft actueel. De-escalatie aan de gang en preparatie voor vervoer.' Hij perst een hard snoepje tussen zijn tanden tot glucosemoes. Een stem aan mijn linkerkant vraagt om zijn aandacht. 'Hij deed heel normaal'. Het is een jonge lage stem, zacht als dons, verontwaardigd. 'Moest dit echt zó?'

creativiteit. Moest ik elke dag gedwongen zware pillen slikken. Kon niet meer goed denken en werken. Was te moe om te voetballen in de weekenden. Maar als ik met de pillen stopte om het allemaal terug te krijgen, dan stonden jullie voor mijn voordeur. Of de politie.'

Buldog produceert een rauwe, verzuurde lach.

'Op een gegeven moment heb ik de keuze gemaakt. Je kunt steeds degene blijven van wie steeds alles wordt afgenomen.' Ik voel even een mollige hand op mijn dij slaan. 'Óf je kunt je aansluiten bij de sterkere kant: de kant die het afnemen doet.'[4]

'Gedwongen opname in 2021. En de afgelopen vijf jaar zéven registraties vanwege *Verwardspraak*, E33. En dat is nog niet eens álles uit zijn problematische voorgeschiedenis.' Zijn stem klinkt hard als schuurpapier. 'Kijk voortaan liever van tevoren mee!' Recht boven mijn hoofd wordt een tablet uitgewisseld door de twee collega's. Mijn officiële data-dubbelganger zweeft één meter boven me, maar ik kan me niet verroeren. Ik lig op de grond, monddood. Mijn data-dubbelganger is aan het woord voor me. Gedurende zijn stilte kan ik de oordelen van de jonge lezer bijna voelen in mijn nek. 'Moeten we hem sederen denk je?'

Sederen. In 2017 had ik gelezen in een op het internet diep weggestopte kamerbriefbijlage wat dát inhield.[3] De maatregel 'sederen' kon alleen 'in verband met verzet' worden toegepast. Had ik me verzet? De stevige vijftiger kijkt me fronsend aan vanaf zijn opgeheven hoofd. Als hij een baas is die op zijn hond is gaan lijken, dan heeft hij een buldog. Zijn oogleden hangen zwaar over zijn lichtgrijze ogen. De mondhoeken staan bestraffend neerwaarts. En dan opent hij ze om weer te gaan blaffen.

'Sedatieniveau twee! En vastmaken. *Goed* vastmaken.'

Angst maakt dat ik wil braken. Ik probeer daarentegen te denken aan een andere plek… De geur van zongedroogde takken en vers besproeid gras, het geluid van cicaden. Waar ik mijn roeping vond.

'Serieus? Is dat niet heftig voor hem?'

'Het is voor de veiligheid. Er is alleen maar een *licht bewustzijnsverlies*.'

Het lukt me niet meer om mijn ogen te openen: de oogleden zijn te zwaar geworden of ze reageren doodleuk niet meer op mijn commando. Ik lig ditmaal op mijn rug, op een stoffen oppervlak dat me eigenlijk dwingt te zitten. Tapijt onder mijn ontblote voeten. Het gewicht van mijn hoofd rust op één wang. En ik… zak weg.

Te water. Een iets hogere golf spoelt me weer terug aan land. Een merkwaardig eiland, bestraald met sedatiemiddelen. Menselijke stemmen klinken hier kennelijk door een zeker filter, zoals de tv van de buren.

'Opname in, opname uit…' De stem van Buldog is heel anders wanneer hij niet iemand autoritair toeblaft. Vloeiender en dieper. 'Elke keer werd ik de ggz ingezogen. Steeds weer namen ze alles van me af en kon ik weer opnieuw beginnen. Uiteindelijk lieten ze me thuis mijn ding doen, maar pakten ze mijn levensenergie en

'Huh? Is dat echt hoe je ernaar kijkt? Ik doe dit werk vooral omdat ik mensen wil hélpen.' – de lage stem van een jonge collega.

'In deze maatschappij is het *survival of the fittest*. Wie niet eet, wordt opgegeten. Wij helpen de onaangepasten een handje. We begeleiden degenen die *unfit* zijn naar hun eigen vernieling.' Weer lijkt hij een hard snoepje te pletten tussen zijn tanden. 'De geschiedenis is keihard, kind. Sommigen zijn jager en sommigen zijn prooi. Maar we hebben daar wel de beschaving en vooruitgang aan te danken.'

Dit voorgaande is geen scène uit een dystopische cyberpunk-anime. Het bevat fragmenten uit mijn recent uitgebrachte non-fictie boek: *In verwarde staat*. Daar onderzoek ik de ontwikkelingen richting een steeds repressievere (neoliberale) controlestaat in Nederland. Ik onderzocht een casus die vaak onbelicht blijft, maar die cruciaal blijkt: de 'verwarde-personenaanpak'. Waargebeurde situaties uit het boek heb ik voor dit artikel getransporteerd naar 2025. De personages in dit artikel zijn fictief, maar sterk gebaseerd op mijn eigen ervaring. Alle beleidspraktijken, wetten en krantenberichten van vóór 2021 zijn realiteit. Slechts af en toe heb ik zaken toegevoegd die toekomstspeculaties zijn. Deze speculaties staan bovendien niet ver af van het heden: er zijn al partijen die ervoor lobbyen of er zijn zelfs al experimenten mee. Wat ik in dit artikel schrijf, gebeurt voor een groot deel simpelweg al. Het artikel is dan ook bedoeld als een zekere waarschuwing, een noodkreet wellicht, en een oproep voor actie.

door Karlijn Roex

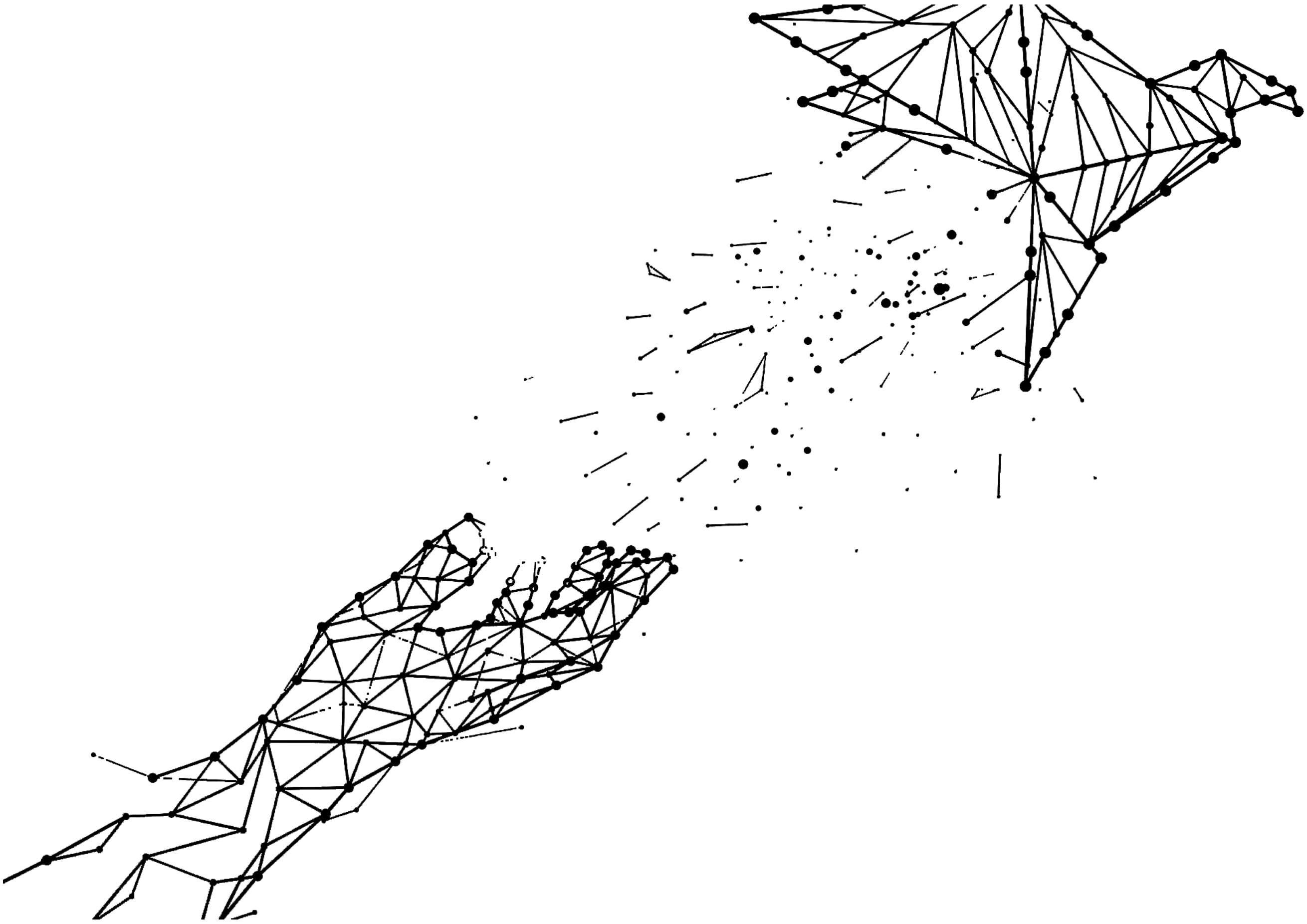
Noten

1 Situatie beschreven in K. Roex, *In verwarde staat. Kritiek op een politiek van normaliteit* (Uitgeverij Lontano, Amsterdam 2019), 74-77.

2 L. Beckett, 'Under digital surveillance: how American schools spy on millions of kids', *The Guardian*, 2019. Gedownload op 23 oktober van theguardian.com.

3 Sederen is een onderdeel van het officiële, landelijke ontwerp 'vervoer van verwarde personen' uit 2017. Zie: SiRM, *Voorlopig model vervoer. Advies SiRM over passend vervoer voor personen met verward gedrag* (SiRM, Utrecht 2017).

4 Dit is wat een personage uit de animereeks *Psycho-Pass* (kijk-tip) zegt in een vergelijkbare positie. Het belichaamt voor mij treffend de houding van een aantal ervaringsdeskundige werkers in de echte wereld van 2019.

Kom maar dan!

Over depressies en mogelijke antwoorden daarop

Ik kan het me nog als de dag van gisteren herinneren. Het was maart 2014 en in Den Haag werd de Nuclear Security Summit (NSS) gehouden. Om de 'veiligheid' van 53 staatshoofden te garanderen, werden meer dan 20.000 leger- en politiemensen ingezet. Er vlogen permanent F-16's door de lucht, er stonden luchtafweerraketten opgesteld en over de stranden reden tanks. En heel Nederland was verguld over dit spierballenvertoon. Het nationalisme en 'onze jongens gevoel' droop ervan af.

Het tegenantwoord kwam bijna plichtmatig over: natuurlijk waren er wel wat demo's en acties, maar het had allemaal niet heel veel om het lijf en iets 'tegenhouden' deed het al helemaal niet. Aan het einde van de tweede dag kwam er bij mij een *aha-erlebnis* die door m'n hele wezen dreunde en me verbijsterd, happend naar adem achterliet.

Het ging helemaal niet over beveiliging en over de NSS. Die hele NSS was een smoesje (dat was het sowieso, de echte spijkers met koppen werden op de Nuclear Industrial Summit geslagen). Dit was allemaal een *test case*. Een speelkwartier om de nieuwste technische snufjes uit te proberen, een laboratorium om te kijken hoe de Nederlandse bevolking zou reageren. Nou, vanuit het perspectief van de security industrie, prima dus. Snelwegen werden compleet afgesloten zonder enige wanorde, bakken met geld werden rondgesmeten zonder kritische vragen en het bekijken van de tanks op het strand bleek een gezellig gezinsuitje op de zondagmiddag.

> Machteloosheid is zowel de oorzaak als het gevolg van depressie en trauma

Hier werd een tipje van de sluier opgelicht. Hier was er kortstondig zicht op hoe de toekomst er uit zou zien.

Ik belandde in een donkere depressie in de weken en maanden na de NSS. Ik wilde die toekomst helemaal niet, maar het leek een onafwendbare machine die al decennia terug in gang gezet was en waar ik weinig tegen kon doen.

Machteloosheid

Dat idee 'dat ik er weinig tegen kon doen', daar ben ik wel vaker tegenaan gelopen. Machteloosheid lijkt vaak de onderliggende

oorzaak te zijn als het gaat om depressie of trauma van mezelf of van anderen.

Ik ben actief bij Support & Recovery, dat is de ondersteuning als co-activisten te maken krijgen met fysieke en mentale reacties na stressvolle gebeurtenissen zoals politiegeweld. Daarbij blijkt steeds weer dat machteloosheid een belangrijke factor is die de heftigheid van reacties bepaalt. Het lijkt erop dat we het beter kunnen hebben als we zelf door de politie in elkaar worden geslagen dan als we er getuige van zijn dat onze kameraden door de politie worden geslagen en we daar niets tegen kunnen doen.

Kan ik dat zo makkelijk zeggen, 'depressie en trauma', alsof het om twee dezelfde dingen gaat? Ja. Beiden mogen zich dan op andere manieren uiten, maar de verbindende rode draad tussen die twee is machteloosheid, als een oneindigende slang die in haar eigen staart bijt. Machteloosheid is zowel de oorzaak als het gevolg van depressie en trauma.

Dat geeft ook gelijk aan dat er een systemisch aspect aan beiden zit. Depressie en trauma worden vaak gezien als persoonlijke issues, waar we zelf 'iets' aan moeten doen. Maar het zijn zelden persoonlijke issues, omdat repressie en dominantie zelden persoonlijke issues zijn. Dominantie is niet uitwisselbaar en er is geen sprake van tweerichtingsverkeer tussen verschillende bevolkingsgroepen. Het is historisch en maatschappelijk bepaald welke van de groepen het zich kunnen permitteren om repressief en dominant te kunnen zijn: witten over niet-witten, mannen over vrouwen, de staat/politie over burgers en ga zo maar door. Judith Herman ziet in haar studie *Trauma en herstel* een directe link tussen psychologisch trauma, machteloosheid en de 'machtelozen'.

Veerkracht

Als de oorzaak systemisch is, dan kan het juiste antwoord ook alleen maar systemisch zijn. Als repressie en dominantie nauw verbonden zijn met kolonialisme (als ze al niet hetzelfde zijn!), dan is het opbouwen van veerkracht niet alleen een persoonlijke zaak, maar iets dat we als groep, collectief en beweging op ons moeten nemen.

Dat betekent niet dat het opbouwen van veerkracht een soort opgelegde eenheidsworst moet zijn. Dat wat voor mij werkt, werkt niet altijd niet voor jou – en andersom.

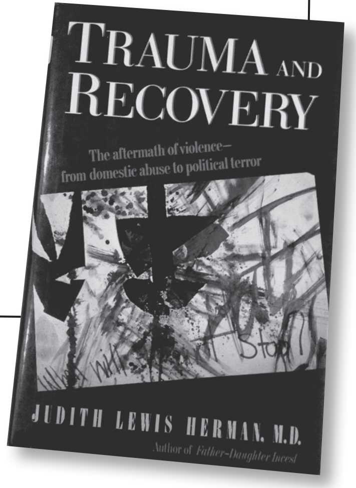
Met de antwoorden op depressie en trauma is het dan ook belangrijk om niet te willen zoeken naar eenduidige antwoorden – *one size fits all* – maar naar diversiteit, complementariteit en keuzemogelijkheden. Zie het maar als een standaardprotocol vergeleken met een goed gevulde gereedschapskist, waarbij we allemaal verantwoordelijk zijn voor het aanvullen en onderhouden van die gereedschapskist.

'Psychologisch trauma is een aandoening van de machtelozen. Op het moment van trauma voelt het slachtoffer zich door een overweldigende kracht hulpeloos gemaakt. Wanneer de overweldigende kracht die van de natuur is, spreken we van rampen. Wanneer het de kracht is van andere mensen, spreken we van wreedheden. Traumatische gebeurtenissen overweldigen de gewone patronen van zorg en zorgzaamheid die mensen een gevoel van controle, verbondenheid en betekenis geven...'

Judith Lewis Herman,
Trauma and Recovery:
The Aftermath of Violence – from Domestic Abuse to Political Terror

(Wereldbibliotheek Amsterdam 2016)

Mijn bijdrage aan de gereedschapskist is dat ik in dit artikel probeer om een aantal ideeën en strategieën op een rijtje te zetten die mij hebben geholpen om me door de depressie van toen heen te worstelen. In het volle besef dat deze lijst niet compleet kan zijn en dat er dingen tussen kunnen zitten die voor anderen totaal niet werken, hoop ik toch dat er in dit lijstje elementen zijn die wel degelijk helpend zijn voor anderen.

Van één reactie weet ik zeker dat het niet helpend is: de kop in het zand steken. Van 'we doen alsof het niet bestaat' en 'het gaat vanzelf wel weer over' is nog nooit iemand beter geworden. Alleen als we recht in die dikke duisternis kijken, kunnen we – als persoon, als groep – de kracht vinden om er doorheen te gaan en weer uit te komen.

Kom maar dan.

Het is groter dan ik zelf. Me onderdeel te weten van een lange traditie van activisten heeft mij geholpen. In de decennia – wat zeg ik, eeuwen – vóór mij waren er al activisten. Na mij zullen er ook tallozen zijn. Ondanks dat veel van de activisten zelf geen resultaat van hun strijd hebben gezien, weten we nu dat ze wel degelijk iets hebben bereikt. Net zoals personen of groepen mij hebben geïnspireerd, zal dat wat ik doe misschien ooit op een dag anderen inspireren. Oók als ik nu het gevoel heb dat er geen resultaat is.

Tijd is niet lineair. We hebben de neiging om tijd als een lineair iets te zien, dat onherroepelijk leidt tot een utopie, dan wel een dystopie. Maar in de niet-menselijke natuur om ons heen zien we dat tijd een cyclisch geheel is. Alles komt op, gaat weer onder en komt weer op. Dat betekent niet dat mijn strijd zinloos is ('Het gebeurt toch wel, waar zou ik me druk over maken?'). Alles wat ik nu doe draagt bij aan de toekomstige omwenteling.

Over tijd gesproken: we zijn zo vol met het menselijk perspectief dat we alleen de geschiedenis van de mensheid vaak als ‘de’ geschiedenis beschouwen. Maar de aarde – en tijd – is natuurlijk veel groter dan alleen de menselijke geschiedenis.

Het menselijk perspectief is niet het belangrijkst. Ik zou de loop der dingen ook kunnen beschouwen vanuit het ‘levensperspectief’. Het zou heel goed kunnen dat de mens als soort de (komende) crises niet overleeft. Natuurlijk zou ik liever zien dat het wel zo is, want ik erken het enorme lijden dat dit met zich meebrengt. Maar ik moet sterk rekening houden met de mogelijkheid dat dat niet zo is. Het leven zelf, in wat voor vorm dan ook, zal de crises wel overleven, daar ben ik van overtuigd.

Ik moet steeds een beetje lachen als ik klimaatdemonstranten zie die – goedbedoeld – wapperen met bordjes waarop staat ‘red de aarde’. De aarde, het klimaat, de natuur: die gaan het wel redden, dwars door onze stommiteiten en fossiele brandstoffen heen. Of wij als soort het gaan overleven, dat is maar de vraag. Dat is vooral vervelend als dat ons enige of voornaamste perspectief is.

(Het heeft ook iets van saviourisme, de gedachte dat wij de aarde gaan redden. Dat gaan we niet. We mogen van geluk spreken als we onszelf kunnen redden of als de aarde ons redt.)

Dit zijn vooral de filosofische tools. Maar er zijn ook hele praktische tool die me geholpen hebben toen de depressie me bij de strot greep.

Pick your battles. Als je dan toch niet de hele aarde kunt redden of alle onrecht kunt bestrijden, maak dan bewuste keuzes in waar je je tijd, energie en strijdlust aan besteedt. Dat is niet alleen een kwestie van – ah, bah – energiemanagement. Het gaat om diepere en grotere dingen dan dat. Wat heeft betekenis voor jou, waar hecht je waarde aan? Door de bril van sociale verandering bekeken, waar ben je goed in en waar word je gelukkig van? Toen ik eindelijk binnen het activismespectrum ging doen waar ik gelukkig van werd, merkte ik dat het niet alleen energie kostte, maar ook energie opleverde, en dat ik het dus langer volhield. Is dat de luxe keuze van privileges? Deels wel, deels niet. Maar op de momenten dat het zo is, kan ik er ook voor kiezen om mijn privileges in het voordeel van de gemeenschap te gebruiken, zolang ik me er van bewust ben dát ik dat doe.

Het taboe rondom een activistenburnout begint gelukkig wat af te nemen

Have fun. Ik bedoel hiermee niet dat iedereen alles maar moet laten vallen, ten faveure van het komende feestje. Feestjes zijn (soms!) desastreus voor onze zelfdiscipline en onze efficiëntie. Tegelijkertijd zijn feestjes keihard nodig. Wat voor mij werkt, is als het een beetje een mix is: niet óf hard werken (en bloedserieus zijn in dit tranendal) óf een soort hedonistische decadentie, maar waar ze samen komen. Acties en campagnes waarvoor hard gewerkt moet worden, maar die tegelijkertijd *fun* zijn om te doen. Als je in die bijna magische stroom terecht komt dan kan je je ook prima op je gemak voelen terwijl je je de pestpokke werkt. Tenminste, ik.

Veerkracht, veerkracht, veerkracht. Als de donkere wolk oneindig lijkt en je nergens meer energie voor hebt, dan kunnen concrete, haalbare veerkrachtstrategieën je houvast zijn. De Support & Recovery teams hebben hele praktische tips en tools als het over veerkracht gaat. Die tips en tools gaan uit van je autonomie: je hebt al eerder moeilijke momenten meegemaakt, wat heb je toen gedaan waardoor je je beter voelde. Mocht je meer willen weten over praktische veerkracht: in Amsterdam is er een inloop-avond iedere derde donderdag van de maand.[1] In Nijmegen is er een maandelijks Activist Well Being café, waar iemand van het S&R team is, maar dat ook gekoppeld is aan een workshop, lezing of film.[2] Ik neem het risico voor WC Eend te worden uitgemaakt: het integreren van veerkrachtstrategieën in m’n dagelijks leven heeft me al heel wat keren door zware periodes heen geholpen.

Neem het serieus. Het taboe rondom een activistenburnout begint gelukkig wat af te nemen. Maar er is nog steeds een enorm taboe rondom activistentrauma of bijvoorbeeld een klimaatrechtvaardigheidsdepressie. We denken nog te vaak dat de olifant in de kamer vanzelf wel een keertje weg zal gaan. Praat er over met mensen die je vertrouwt en van wie je energie krijgt en zoek hulp (van activistische hulpgroepen of van conventionele hulpverlening als dat voor jou werkt), maar doe er iets mee.

door Dhjana

Noten

1 NieuwLand, vanaf 19 uur, zie: nieuwland.cc/.

2 De Klinker, iedere derde zondag van de maand, vanaf 13 uur, zie: grotebroek.nl/groepen/de-klinker/.

AAntEkeNinGen

voor tijdens het 2.Dh5 festival

Word lid van de Vrije Bond! of **Word abonnee van Buiten de Orde!**

Ontvang Buiten de Orde vier maal per jaar thuis!

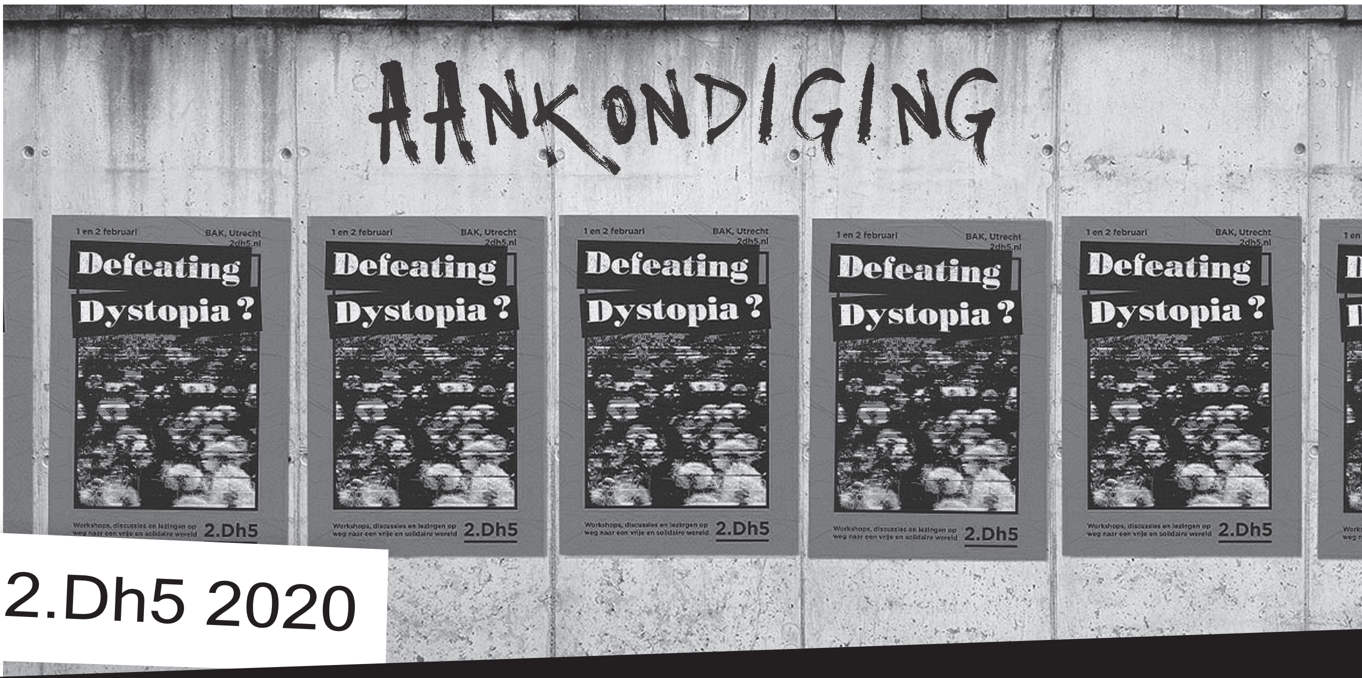
De Vrije Bond is een verzameling van mensen die streven naar een andere samenleving. Een samenleving zonder hierarchieën, zonder onderdrukking en uitbuiting van mensen en dieren en zonder uitputting van het milieu. Een anarchistische samenleving, waarin op basis van gelijkheid met elkaar wordt omgegaan.

De mensen binnen de Vrije Bond zijn op hun eigen manier, in hun eigen stad, wijk, werk of actiegroep, bezig zo'n samenleving dichterbij te brengen: door directe acties, het organiseren of voeren van discussies, het schrijven van artikelen of het geven van informatie. De Vrije Bond dient als platform om elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen, theorie te ontwikkelen, strategieën uit te denken, maar ook om samen activiteiten op te zetten of te ondersteunen.

vrije bond
anarchistische zelforganisatie

www.vrijebond.org

BUITEN de Orde

2.Dh5 2020

Defeating Dystopia?

De veertiende editie van het jaarlijkse 2.Dh5 Festival komt op 1 en 2 februari naar BAK, Basis voor Actuele Kunst, Pauwstraat 13A, Utrecht, met het thema 'Defeating Dystopia?'.

Er vindt een verregaande ontwrichting in de maatschappij plaats als gevolg van ecologische, economische en sociale crises en van de extreemrechtse en techno-dystopische reacties hierop. Je zou kunnen stellen dat voor verdrukten en geëxploiteerden de huidige realiteit al een dystopie is. Dit neemt niet weg dat als huidige trends zich doorzetten, zoals lijkt te gebeuren, deze situatie alleen maar zal verergeren.

'*The probability of apocalypse soon cannot be realistically estimated, but it is surely too high for any sane person to contemplate with equanimity.*'
– Noam Chomsky

Betekent het onder ogen zien van deze realiteit dat we onze hoop voor een vrije en solidaire wereld moeten opgeven? Raymond Williams schreef: 'To be truly radical is to make hope possible, rather than despair convincing.' Maar is het niet naïef om nog vast te houden aan hoop, als we onze huidige machteloosheid om iets fundamenteels aan de omstandigheden te veranderen erkennen? Is de droom van 'een andere wereld is mogelijk' niet precies dat: een droom? Moeten we misschien op zoek gaan naar een nieuwe manier om door te vechten en onze waardigheid te behouden? De toekomst recht in de ogen durven kijken om de afgrond in te schreeuwen: 'Kom maar dan!'?

'*Well of course I get depressed sometimes, yes I do.*'
– Angela Davis

Soms kan dit machteloze gevoel overweldigend worden en verlammend werken. Dit willen we juist voorkomen door samen te komen om dit collectief bespreekbaar te maken en het taboe te doorbreken. We hopen dat dit een bevrijdende werking heeft en ons inspireert om samen de strijd door te zetten.

Want als er ergens hoop te vinden is het wel in verzet. In de strijd. Juist daar zijn prefiguraties van een radicaal andere toekomst en vluchtige verschijningen van utopieën te vinden. Ook heeft zeker niet iedereen de hoop opgegeven. Van de hernieuwde interesse in afro-futurisme tot ideeën van de *commons*, *post-work* en zelfs *fully automated luxury communism*; hoopvolle ideeën genoeg.

Naast het thema 'Defeating Dystopia?' zullen er zoals gebruikelijk enkele tientallen workshops, discussies en lezingen plaatsvinden over strategieën en inhoudelijke verdieping rondom feminisme, queer, antiracisme, antifascisme, dekolonialisme, arbeidsstrijd, antimilitarisme, internationale solidariteit, milieustrijd, migratie/no-border, internet vrijheid/privacy, recht op stad/anti-gentrificatie en/of alle kruisingen daartussen.

Frantz Fanon schreef: 'Each generation must, out of relative obscurity, discover its mission, fulfill it, or betray it.' Ondanks alles zijn wij de generatie die de uiteindelijke impact van de huidige crises zullen bepalen. Laten we bij deze editie van 2.Dh5 samen naar die missie op zoek gaan.

Meer info: 2dh5.nl | info@2dh5.nl